

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 1980

Lokalhistorisk Arkiv, Nørre-Åslev Kommune

ÅRSSKRIFT 1980

Redigeret af Niels Frost

Lokalhistorisk Arkiv, Nørre-Alslev Kommune

»Årsskrift 1980« er udgivet af Lokalthistorisk
Arkiv for Nørre-Alslev Kommune.

Lokalthistorisk arkiv takker de mange bidragydere, uden hvis velvilje dette skrift ikke kunne være ud-
givet.

1. oplag - december 1979. ●

Sats: Design-Sats, Nykøbing F.

Tryk: Brøgger's Tryk Service, Nørre-Alslev, 03 - 83 45 23

Nørre-Alslev lokalhistoriske arkiv - Niels Frost, Ø. Kippinge	7
Klubber i Alstrup i tiden fra 1900 - 1912 - Ove Andersen, Alstrup	10
Helene Strange og Møllebanken i Nr. Vedby - Helga Truelsen, Nr. Vedby ..	12
Min barndoms jul - Karl Skovdal, Torkilstrup	14
Foredragsforeningen og Kippinge-Brarup sogne - Niels Frost, Ø. Kippinge ..	17
Et tilbageblik i Eskilstrup - Ketty Lykke Jensen, Eskilstrup	21
Understøttelse- og Alderdomsforeningen for	
Ønslev-Eskilstrup Kommune, Hans Rasch, Eskilstrup	25
Sagnet om den »lukbenede« kælling - Kirsten Hartung, Eskilstrup	27
Den grønne nattrøje - Kirsten Hartung, Eskilstrup	29
Sagnet om genfærdet på Holgershåb - Kirsten Hartung	31
Rosali Petersdotter - Sv. Åge Andersen, Guldborg	32
Degnekongen, Else Marie Pedersen - Sv. Åge Andersen, Guldborg	40
Den danske mølle i Gandhis Mindehal - Niels Anesen	45
Gammeldaws jul - Den gamle Redaktør	49
Da spanioleren dræbte Gundslev-Smedens datter	52
Gården - Konsulatet og Kraten - Fr. Petersen, Nørre-Alslev	56
Helene Strange - Dæmningsfesten - Fr. Petersen, Nørre-Alslev	59
En hjemløs - Carl Hansen - Fr. Petersen, Nørre-Alslev	63
Baggrunden for lokalhistorisk interesse - Mogens Sommer, Klodskov	66
Egns-opskrifter - Else Andersen, Alstrup	68
Lidt om gammel vægt - Niels Frost, Ø. Kippinge	69
Mindestenen i Vålse - H. Prior Larsen, Vålse	
og Bente Eriksen, Nørre-Alslev	70
Revolverdrama på Falster - 10. oktober 1910	midten

Nr. Alslev lokalhistoriske arkiv

»Vi søger slægtens spor i stort og småt«. (Jeppe Aakjær)

Et lokalhistorisk arkiv indsamler, registrerer og bearbejder historisk kildemateriale. Den historieinteresserede vil vide, at hver skimlet skrift har gemt et **gran** af viden om vor slægts hverdag, storhedsperioder, nedgangstider, oprejsninger, fald, sorger og glæder.

I en tid, hvor historien har været gemt, men ikke glemt, opstår trangen til at løfte en flig af livets gåde. Den viden, der herigennem erhveres vil være medvirkende

til, at man får et fast holdepunkt i tilværelsen. Når rødderne er fundet, vil samhørighed med slægterne, der gik forud, tone frem. Vidsyn, frigørelse og sikkerhed skaber et menneske, som tør bygge en fremtid, der ikke behøver at ligne tiderne bagude, men suger kraft af rødderne.

Den forsamling af historieinteresserede, der deltog i mødet d. 5. sept. 1979 i rådhusets kantine i Nr. Alslev, var ikke i tvivl om, at tiden var inde til at få en kreds af interesserede til at støbe det fundament, hvorpå et lokalhistorisk arkiv skulle bygges. Skovrider Graae var den første, der tilbød et kommende arkiv materialer.

Forsamlingen udpegede 12 medlemmer, som nu skulle danne et arbejdsudvalg. Navnene på de 12 personer er - Bente Eriksen, Svend Åge Andersen, Helga Truelssen, Kirsten Hartung, Niels Frost, Ketty Lykke Jensen, Ruth Bøgelund, Helge Kappel, Mogens Sommer, Hanne Rebbe, Else Andersen og H. Prior Larsen.

Udvalget samledes d. 25. sept. i Torkilstrup gamle skole, for at finde frem til en form, hvorunder arkivet kunne drives. Efter grundige overvejelser enedes mødedeltagerne om at gå ind for stiftelsen af et privatejet arkiv. Virketrangen var kommet i skred, og allerede d. 11. okt. 1979 stiftedes Nr. Alslev lokalhistoriske arkiv. Mødet fandt sted i rådhusets kantine, og arkivet fik mange gode ønsker med på vejen. Konsulent Søren Ehlers, Næstved lokalhistorisk arkiv, udtrykte ønske om, at arkivet måtte gå en lang og glørværdig fremtid i møde. Lokalhistorieker, redaktør Pedersen lovede arkivet sin fulde støtte, men selv ønskede han ikke at indtræde i arkivets bestyrelse. »Der må yngre kræfter til«, sagde han. At arkivet får støtte fra områdets lokalhistorikere giver lovning på en god start, idet der kan bygges videre på den grund, der allerede er lagt.

Det nystartede arkiv har fået til huse i Vålse Kommunalhus. Det tør antydes, at bygningen danner de rette rammer, for det formål den nu skal tjene.

Indleveret materiale har fundet sin plads på hylderne, og tomme pladser venter på at blive fyldt ud.

En og anden kunne nok finde på at spørge. Hvad indsamler egentlig et lokalhistorisk arkiv?

Hertil må svares at intet må gå tabt!

Derfor en liste over arkivmaterialer.

Forhandlingsprotokoller

Regnskabsbøger evt. med bilag

Medlemsoversigter

Vedtægter

Rundskrivelser

Fotos

Diplomer

Festsange og taler

Jubilæumsskrifter

Scrapbøger

Foreningsblade

Plakater

Faner

Skjolde

Jubilæumsgaver og præmier

Private papirer - breve - optegnelser - udvandrerbreve og lign.

Postkort

Skudmålsbøger

Skøder

Fra foreninger, der har afsluttet deres opgaver og nu er opløst, kan det være svært måske direkte umuligt - direkte fra arkivet at finde frem til arkivalierne. Giv os et fingerpeg!

Vores lokale presse har i den senere tid skrevet en hel del om - de folkelige bevægelser, - fordi de lokalhistoriske arkiver, som længe har været grundet, manglede materialer til arkivet om disse emner. Derfor vil det være fejlagtigt heraf at slutte, at vi kun er interesseret i dette materiale. Det er vi selvfølgelig også, men vi er interesseret i alt, hvad der kan kaste lys over lokalhistorien. Dette indebærer, at intet er for nyt. Man må nemlig her erindre, at fortiden er lang, men nutiden kort. En almindelig misforståelse skal også her i »Årsskrift for 1980« påpeges. Intet materiale bliver arkivets eje uden, at materialets ejer ønsker det. Materialer, der er deponerede i arkivet, kan man få tilbage.

Den kommende tid vil stille arkivet over for indkøb af inventar i form af reoler og skabe. Det er et arbejde, der næppe slutes med det første.

Dernæst skulle arkivet helst i en flydende strøm modtage materialer til arkivering. En opgave som arkiveringsfolkene glæder sig til, og denne opgave skulle helst aldrig afsluttes. En fortegnelse over indkommet materialer gennem årene vil blive offentliggjort i kommende årsskrifter.

Da det lokalhistoriske arkiv er, en folkelig bevægelse, vil det også bevare dette grundtræk ved f.eks. at holde møder, skrive artikler, arrangere udstillinger, følge områdets kulturliv og forsøge at bevare dialekten gennem arrangementer med oplæsninger.

Startkuddet har lydt, og Nr. Alslev lokalhistoriske arkiv bevæger sig hen ad vejen og forhåbentlig frem mod en lys fremtid..

*Niels Frost
Arbejdsudvalgets formd.*

Klubber i Alstrup i tiden fra 1900 - 1912

Da landsbyfællesskabet ophørte og gårdene blev flyttet ud fra landsbyerne, måtte man nødvendigvis have et sted at samles, for at kunne drøfte fælles anliggender. Dette resulterede i, at man dannede de såkaldte klubber. For Alstrup's vedkommende blev samlingsstedet den daværende købmandshandel, som var beliggende på matr. no. 13 g og 14 d. I tilknytning til købmandshandelen var der en mindre sal, hvor »Oldermænds Forpagtnings Lauget« holdt til med sine papirer og kort over skoven. Der fandtes også en læseforening, der holdt blade som f.eks. »Rau-
nen«, »Klods Hans« og almanakker. Derudover lidt skøn-litteratur fra dansk-amerikaneren, Rasmus Hansens bogsamling. Undertiden blev der spillet dilettant, og en lille tår til at slukke tørsten med gaves der mulighed for gennem den daglige udskænkning af spiritus.

Anders Christiansen og hans kone, - i daglig tale kaldet Anders Smed og Marie Smeds, stod for den daglige drift.

Betalingen for en bajer var 12 øre, men det mærkelige ved det var, at 2 bajere kostede 25 øre og fire bajere kostede 50 øre. En kaffe-knægt kostede 25 øre, og der var ikke noget med, at rommen blev målt. Flasken kom ganske enkelt på bordet. Købmandshandelen var den anseligste af klubberne, men der fandtes andre i landsbyen, hvor man kunne samles.

Dette gælder f.eks. henne på matr. no. 29 b, hvor Kresten Skrædder boede. Han havde fået en spiritusbevilling, som senere blev overført til en mand, der blev kaldt Stenhuggeren, som boede på matr. no. 24 b.

I brugsforeningen kunne der også fåes spiritus. Det var jo ret praktisk, når mændene kom med deres dosmerseddelt, at kunne stille kurven på disken, mens man selv gik ud i baglokalet eller ind i brugsuddelerens stue for at spille kort eller snakke med de andre fra byen.

Men i året 1912 kom der en ny lov angående spiritus - udskænkning, og dermed var det slut med klubberne.

Købmandshandelen brændte i 1914, og brugsforeningen i den daværende skikkelse blev solgt til privat bolig. En ny brugsforening blev bygget i 1936, og den fører et sundt forretningsliv den dag i dag.

Nu kunne man fristes til at tro, at folk i Alstrup var særlig slemme til at drikke,

men det var vist ikke tilfældet. Mange havde dengang en fast klubaften, men klubben lukkede kl. 11.

Dette er i korte træk, hvad jeg ved kom klubhusene i Alstrup fra 1900 - 1912, fortalt mig af min far.

Indtil omkring den første Verdenskrig fungerede livet i Alstrup som i alle andre landsbyer. Livet gik sin rolige, vante gang. Man var selvforsynende med det meste. Det vi skulle bruge kunne fremstilles af de her boende. Håndværkere, som jeg vil beskrive ved de navne, som vi til daglig kaldte dem.

Hans Hjulmand

Hans og Vilh. var brødre, men med hvert sit værksted.

Vilhelm Slagter

Kreaturhandler August Petersen

Smed Sønderup i Alstrup

Smed Rasmussen ude ved landevejen

Sadelmager Jensen

Her var mølle og bageri.

Ved landevejen boede:

Murermester Christiansen

Tømrer Jensen og

Malermester Strange.

*Ove Andersen
Godthåbsvej 13
Alstrup*

Helene Strange og Møllebanken i Nr. Vedby

Man kan ikke tale om lokalhistorie på Nordfalster uden at nævne Helene Strange. Derfor vil jeg prøve at trække i de erindringens tråde, der angår hendes liv og leved.

Helene Strange var en stor personlighed, myreflittig, mild og gæstfri i sit hjem, men skarp og sikker i sine meninger i en diskussion, ligesom hun var slagfærdig og aldrig bange. Kvindesagskvinde, - det man nok i dag ville kalde en rigtig rødstrømpe.

Helene Strange fødtes den 26. september 1874 i et fattigt bondehjem i Oustrup, som datter af gårdmand A.P. Strange og hustru Kathrine Prier. Senere flyttede familien til Neble i Nr. Vedby sogn. Helene blev moderløs som femårig. Hun kom en tid i huset hos sin bedstemoder, som var god til at fortælle om gamle dage. Det var på den måde, interessen for slægtshistorie blev vakt hos den lille kvikke pige.

Helene Strange var ikke nogen almindelig pige, hun havde ben i næsen samt et godt hoved og ejede viljen til at ville se og opleve noget. Derfor rejste hun som ganske ung pige til Amerika for egen regning. Efter hjemkomsten skrev hun bogen »Fra Nordfalster til Stillehavet«. Derefter udkom slægtsbøgerne slag i slag.

Foruden forfattervirksomheden fik hun tid til meget andet. Hun holdt foredrag rundt omkring i foreninger og radioen. Hun cyklede rundt i sognene og granskede kirkebøgerne, og her fandt hun bestandigt noget nyt som gammelt. Slægterne på Nordfalster og forskellige usædvanlige levnedsløb, har hun skrevet om i Lolland-Falsters historiske samfunds årbøger. Desuden rejste hun meget, arbejdede med dialekter, opsøgte andre folkemindesamlere for at notere, hvad de fortalte. Hun skrev også skuespil, som med en fast stab af amatørskuespillere blev opført på friluftscenen på Møllebanken i Nr. Vedby eller på »Helenes Banke«, som man sagde.

Dette smukke sted havde Helene købt, da møllen ikke skulle bruges mere. Hun beplantede selv stedet, og holdt det i den fineste stand. Stedet skulle være en værdig ramme om folkemøder, som det var hendes mening, at Møllebanken skulle bruges til. Hun skænkede stedet til kommunen. Møllebanken er stedet, som skal beses af den, der som gæst kommer til Nordfalster. De, der har læst Helene Stranges bøger, spørger alle: »Hvor ligger nu den gård i Nr. Vedby, som Inger Prier ser ned i fra Møllebanken«?. Gang på gang må man så bedrøve den besøgende med,

at Helene Stranges bøger er bygget op af en blanding af historisk viden og forfatterens fantasi. Man forstår da, at romanens virkelighed er så levende, at den forveksles med virkeligheden. Foruden at skildre hjemstavns slægters virke og liv over århundreder - Sværke bøgerne - har Helene Strange forstået at indflette danmarkshistorien, så man ser, hvordan de store begivenheder indvirkede på landsbyens liv og hverdag. Det siges, at ingen andre i hele Skandinavien har formået at skildre landsbyen og livets gang for bondeslægten, som hun.

Et bevis for hendes store kulturelle indsats for historien var den tilstrømning, der var til mindefesten for Helene Strange i Nr. Vedby d. 26. september 1974. Der kom så mange mennesker fra fjern og nær, at forsamlingshuset umuligt kunne rumme alle. Derfor måtte der arrangeres en aften mere.

Da jeg spurgte boghandleren, om det var i anledning af Helene Stranges 100 årsdag, at Sværkebøgerne var blevet trykt i nyt oplag, svarede han: »det er fordi, de romaner er blandt de bøger ud over hele landet, der lånes mest ud på bibliotekerne«.

Det var Helene Stranges ønske, at hendes hus i Nygade i Nr. Alslev skulle stå som et museum for Nordfalster. Det varede desværre ikke mange år, før hendes ting blev sendt til Falsters Minder og huset blev solgt.

Helene Strange døde efter kun få dages sygdom og er begravet på Nr. Vedby kirkegård, tro mod sin slægt.

På Nr. Vedby Møllebanke er der rejst en smuk sten til minde om en usædvanlig bondepige på Nordfalster, og til ære for hendes store livsværk - at bevare fortiden, for os, og fremtiden.

Helga Truelsen
»Kjølme«

Min barndoms jul

af snedkermester Karl Skovdal, Torkilstrup

Det er med glæde jeg fortæller om min barndoms jul. Jeg er nu 83 år, men jeg husker den stadig tydelig.

Der var altid travlhed i de sidste dage før jul. Mest på fars snedkerværksted, hvor meget skulle laves færdig og bruges til julegaver.

Men også i køkkenet var der meget der skulle til side inden jul.

Grisen var slagtet nogle dage forinden. Det var en barsk affære, det var jo den gris, vi børn havde kælet med og kræset for, men holde os væk kunne vi dog ikke. Det store vaskekar lå med bunden i vejret, og op måtte grisen, hvor ynkeligt den så skreg; benene blev bundet sammen, og snart havde slagteren stukket kniven i grisens hals, og blodet kom væltende ud i en spand, som mor holdt under. Det var rystende at se, men det varede ikke længe, før grisen var skoldet, skrabet fin og ren og hængt op på en stige til afkøling og klar til at skære ud i mindre stykker. Dagen efter fik vi blodpølse og finker, ja, der blev mange rare ting af den gris. Og der blev skuret og skrubbet, der blev bagt lagkage, sirupskager og boller, og der blev kogt klejner. Vi børn fik lov at lave pebernødder, selv om de blev lidt mørke af at blive æltet i hænderne.

Nu var alt det overstået, og det var juleaften. Lærlingene havde ryddet pænt op overalt og var taget afsted til deres hjem.

Far havde også holdt fyraften, klædt sig om og var gået hen i brugsen, så han netop kunne nå at købe gaver før de lukkede klokken fire.

Og nu var vi os selv, det vil sige mor og far, tre piger og to drenge. Ovre på den anden side af vejen boede Grethe, og hun skulle også med. Grethe var min barnepige, hun var 76 år, og jeg var 6, vi to gik godt i spænd sammen og var meget glade for hinanden. I dag havde hun fået det pæne tøj på, hilste på hver enkel med et »sin gott« (signe dig Gud), det var jo juleaften.

Maden kom på bordet. Det var ribbenssteg med rødkål, og som dessert fik vi æblekage. Det var ikke hverdagskost, og det smagte, så vi tog godt for os af retterne. Efter måltidet vaskede søstrene op, det var jo ikke drengearbejde, og igen samlede vi ved bordet under hængelampen. Nu kom fars gaver frem, og det var spændende at se, hvad han havde fundet til os. Også til far og mor var der gave fra købmanden i Stubbekøbing: 1 fl. snaps, 1 pund chokolade og 1 spil kort.

Efter vi havde drukket kaffe med det friske bagværk til, spillede vi kort om pebernødder. Juletræ havde vi kun enkelte gange, og da vi ikke var sangere, blev der

heller ikke sunget salmer, men det havde været en god og rar aften. Jeg kom i seng, og medens Grethe holdt mig i hånden, faldt jeg i søvn.

Det var ikke sjældent at de ældre søskende kom hjem, og det var spændende, når de fortalte om deres oplevelser ude i den store verden. Jeg husker en jul, hvor min 14 år ældre bror var hjemme. Han læste en historie fra en nylig udkommet bog af Gustav Wied. Den handlede om en snedker, der hver dag gik på loftet og sov til middag i en af sine ligkister. Det var da noget jeg kunne forstå, jeg havde jo selv prøvet at ligge i kisterne, når de blev lavet på værkstedet, så den var rigtig nok. Det var ellers lidt ovovet på den tid at læse op af Gustav Wied, men det vidste jeg ikke dengang.

Første og anden juledag var en slags gentagelse af juleaften. Vi spiste godt, slappe af, legede og havde det rart.

Men tredje juledag skete der noget, for da var alle skolebørn fra byen inviteret i præstegården til julefest, og lille mig skulle også med, selv om jeg ikke var begyndt at gå i skole.

Præsten, Morten Bredsdorff, i daglig tale kaldet »Præstin«, kendte jeg godt, han kom jævnligt på værkstedet, og også i hjemmet. Han kunne godt have lidt sære ideer. Han arbejdede i lang tid for at folk skulle skifte deres gamle bilæggerovne ud med nogle af de nye brændselsbesparende og mere varmegivende ovne. Folk syntes det var sært, at præsten havde med sådan noget at gøre. Han fandt også på at anskaffe sig en cykel og kørte på den til gudstjenesten i Lillebrænde, og DET kunne en præst da ikke. Næh, han skulle lade forpagteren køre for sig, og helst i den »lukne vogn«. Den var der, jeg havde dog aldrig set den, men forestillede mig, at den var »lukket« (lådden). At en vogn kunne være lukket, havde jeg ikke fantasi nok til at forestille mig.

Jeg havde også været i kirke nogle gange, men det fik jeg nu ikke så meget ud af.

Hans kone »præstefrøuen« var datter af den kendte frimenighedspræst Vilhelm Birkedal, Ryslinge. Hun var svagelig og kom sjældent udenfor præstegården. Deres to døtre, Gudrun, altid venlig og smilende, og Astrid, som var mere alvorlig, holdt vi børn meget af.

Den gamle, smukke præstegård kendte jeg godt, jeg havde dog aldrig være inden-dørs, men i den store have og park havde jeg tit været. Jeg vidste også, at digteren B.S. Ingemann var født der, og mor havde tit fortalt om hans far og de mange historier, der stadig blev fortalt om ham. En meget agtet og anset mand havde den gamle provst Ingemann været, og en mand der kunne mere end sit fadervor.

Op nu var vi på vej til festen. Ved smedjen drejede vi til venstre gennem den kønne, gamle kastanicalle. I daglig tale har det altid været »Alleen«, og den vej, der nu har samme navn, men mangler træerne. Den var så smuk om foråret, når træerne stod der med de fine hvide blomsterklaser, men det var også morsomt at samle

kastanier om efteråret, det var godt legetøj.

Vi kom ind på gårdspladsen, til venstre lå forpagterboligen, hvor Ane og Rasmus Skåning boede, og til højre præstegården med hoveddøren midtvejs. Inde i forstuen var der en loftstrappe midtfor, til venstre døren til dagligstuen og til højre indgangen til den store stue, der gik, og stadig går, tværs gennem huset.

Vi blev modtaget af Gudrun og Astrid og kom ind i den store stue, hvor der stod et meget langt bord, som var dækket op med alle præstegårdens forskellige frugter og andet godt.

Nu blev der serveret chokolade med kager til. Bagefter legede vi med forskellige spil og spiste løs af frugterne, det var overdådigt. Maven var fuld, men øjnene kunne ikke få nok. Naboens to drenge kom mig til hjælp: Du kan da fylde din bluse! Det var en matrosbluse med elastik forneden, - og det gjorde jeg. Men min storesøster opdagede det, og så måtte jeg aflevere dem igen, det lettede. Jeg vidste jo godt, at det var noget helt forkert, jeg havde gjort.

Det var ved at være forbi, og vi kom ind i dagligstuen på den anden side af forstuen. Bredsdorff læste en julefortælling for os, og nu skulle vi synge. Han satte sig hen til klaveret. Jeg vidste godt, at det var et klaver, og at der kunne spilles på det, men jeg havde aldrig set eller hørt det.

I et nummer af højskolebladet fra omkring århundredskiftet er der en tegning af Bredsdorff ved sit flygel, og sådan så jeg ham den dag, den kønne, gamle mand med de grå hår og gråt fuldskæg.

Og pludselig vældede de skønneste toner ud i stuen. Jeg var som bjergtagen. Der gik en sitren gennem mig, - det var så vidunderligt at høre, at jeg fik tårer i øjnene, for aldrig - aldrig havde jeg hørt noget så smukt. Det stod mig den gang ikke klart, hvilken oplevelse det var at lytte til denne gennemmusikalske gamle mand og de dejlige toner fra klaveret, men det står i dag for mig som noget af det fineste jeg har oplevet.

Fyldt med musik tumlede jeg ud i det barske decembervejr, hjem, for at berette om hvad vi havde oplevet.

Men den store oplevelse jeg havde den juleeftermiddag fik ingen at høre om, den var min, og jeg skulle ikke grines af. Der gik mange år, inden jeg kunne fortælle om det.

Foredragsforeningen for Kippinge og Brarup sogne

Grundtvig's skoletanker og især højskoletanken har i forrige århundrede og langt ind i vort eget øvet større indflydelse på vores kultur og tankegang, end vi i almindelighed gør os forestillinger om.

Det bæredygtige idegrundlag i Grundtvig's skoletanker er hans iver for at bringe menigmand oplysning gennem det levende ord. Grundtvig har med egne øjne set, hvor underkuet menigmand har været. Han har forstået, at vejen ud ad mørket gik gennem viden. Den undertrykte måtte gives tro og tillid til egen styrke, så han kunne være med til at skabe en fremtid, der blev båret af fribårne mænd og kvinder.

Erkendes må det, at Frederik d. VI og de mænd, han omgav sig med, havde den kærlighed til fædrelandet og folket, som satte skred i udviklingen. Den førte frem mod Grundloven af 5. juni 1849.

Ingen kan være i tvivl om, at frihedstankerne har båret frugt. Noget har gæret i folket, for rundt om i landet skyder den ene højskole op efter den anden. I de egne, hvor man ikke får en højskole, skabes andre former for folkeoplysning, der er spiret af den samme kernemasse, som højskolerne er runden af.

Det er ud fra den baggrund, at man må forstå oprettelsen af foredragsforeningen i Ø. Kippinge og Brarup sogne i 1884.

Foredragsforeningen havde til formål gennem oplæsning, foredrag og diskussioner at være med til en dannelse og forædling af menneskelivet.

Foredragsforeningens bestyrelse er for første gang samlet til bestyrelsesmøde i V. Kippinge den 23. december 1883. Bestyrelsen bestod af Chr. A. Ibsen, R. Hansen, N. Larsen, Pyndt og H. Raae. Disse mænd afspejler tidens tankegang ved i protokollen at skrive, at enhver hæderlig mand eller kvinde, som har bopæl i Kippinge-Brarup sogne, kan blive medlemmer, når de årlig og senest til 1. november betaler kontingent. Medlemskabet kostede pr. år for en gårdejer 2 kr. En parcellist betalte 1 kr. og en husejer 50 øre. Karle og piger henholdsvis 75 øre og 35 øre. Betaltes kontingentet ikke inden den 15. november, mistede man retten til medlemskabet. Det har været tanken, at man ville ordne betalingen på en sådan måde, at alle kunne være med, uden at udlægget oversteg ens formåen.

Bekendtgørelser angående foredrag fandt sted i de lokale dagblade som Lolland-

Falsters Folketidende, Lolland-Falsters Stiftstidende og Stubbekøbing Avis.

Mødelokaler har været stillet til rådighed i V. Kippinge, Ø. Kippinge, Alstrup og fra 1906 i »bygningen«.

Foredragsmøderne startes den 20. januar 1884. Lærer Jonsen Egelev indleder møderækken med et naturhistorisk foredrag om »jordens omdrejende bevægelser omkring solen og dennes omdrejning om sig selv«. Derefter taler lærer Larsen om »opdagelsesrejser«. Om, hvordan man fandt søvejen til Ostindien sønden om Afrika's kyst og om Amerika's opdagelse i det 14. årh., rundende foredraget af med oplysninger om Christoffer Columbus's forskellige tog til det fjerne vesten.

Den 17. februar samme år taler pastor Madsen, Vålse, om »Ansgars liv og gerning«. Han siger bl.a.: »Danmark rigdom i kunst, videnskab, frugtbare marker, - herlige skove og grønne enge er værdifuld, men Ansgar bar livet og lyset op til os i Norden«.

Ved samme møde talte højskoleforstander Højgaard. Han fortalte adskilligt om »de sagn«, der er forekommet om den gamle mærkelige kirke.

Derefter gik han over til at tale om livet i almindelighed, hvor han understregede, hvor vigtigt det er, når man vælger et emne, at tænke alt igennem, hvad der kan være for og imod. - Og især, hvor gavnligt det er at kende sig selv både åndeligt og legemligt. Han erkendte, at det stod ringe til med vor viden om det menneskelige legeme. Dette mageløse Gudsværk, hvorom kun fagmanden fik en viden, fordi han gjorde emnet til sit fag og kæphest.

Den 2. marts 1884.

I denne måned taler landbrugskonsulent Lindhollen om »erfarings spørgsmål«. Hans erfaring går bl.a. ud på, at man skal gøde jorden så meget, som man ved avl tager. Derefter understreger han gødningens egenskab til at bringe muld i jorden. Mødet afrundedes af dyrlæge Jopsen, der talte om »videnskab«.

Hen mod månedens slutning, nemlig den 30. marts, afholdtes et nyt møde. Denne gang var det lærer Hansen, Gundslev, der talte om »stænderne«. Hans foredrag omhandlede 1. stand, gejstligheden, 2. stand, adelen, 3. stand, borgerstanden og 4. stand, almuen. Redaktør Slengerik, Stubbekøbing, afsluttede mødet med oplæsning af Hostrups komedier.

Den 17. april 1884 ser ud til at have været møderækkens højdepunkt. Foredragsholderen var højskoleforstander Andersen fra Rødkilde. Han indledte med at betegne 1884 som et jubilæumsår, idet der for 100 år siden begyndte brydninger, som længe havde gæret i folket, og som i dag var begyndt at slå igennem. Dette skyldtes navnlig kronprins Frederik - den senere kong Frederik d. VI og de mænd, der med inderlig kærlighed til fædrelandet og folket sluttede op om ham. Tiderne fra prinsens ungdom havde været sørgelige. Holbergs komedier var gode eksempler herpå.

Disse tider fik dog ende, og stavnsbåndet blev løst. Skolevæsenet ordnedes, men folket kom først rigtig til sin ret, da Frederik d. VII gav Danmark den frie forfatning 5. juni 1849. Ved denne grundlov blev der kaldt »Frem bondemand, frem«. Ja, bonden skulle frem i lyset og livet for at udrette stordåd. Han betegnede stærkt, hvor nødvendigt det var for bonden at få så megen oplysning som muligt om sin jord. Af hvilke bestanddele den bestod, hvilke næringsmidler den trængte til, hvilke sædskifte der var fordelagtigst. Bonden skulle være handels- og forretningsmand. Han skulle være med på alle områder.

Oplysningen om livet forklarede han indtrængende og varmt. »Her ere vi kun en stund og alle ønskede vi en lykkelig udgang og en salig indgang i Faderhjemmet heroventil, og den oplysning som bidrager til at vise vejen did hen, måtte vi tage mod med glæde og intet forsømme heller i den retning«.

Mødesalen var fyldt til randen, og mødedeltagerne lyttede opmærksomt til Andersens foredrag i 1½ time.

Foredragsforeningens møderække indstilles indtil den 26. oktober, hvor hr. lærer Jørgensen taler om »Unionstiden fra begyndelsen af dronning Margrethe d. I's tid (1375) og indtil slutningen af Chr. d. I's regeringstid (1481)«. Lærer Larsen afslutter aftenen med oplæsning af et digt af Sakarias Nielsen.

Den 30. november taler hr. overlærer Olsen, Nysted, om »statsminister Grev Reventlow, hans liv og virke, såvel på eget gods som i statens tjeneste«. Især taler Olsen om »Reventlows mageløse forkærlighed for skolevæsenet, - som navnlig ved hans kloge styrelse kom til at stå på et fortrinligt standpunkt, særlig på hans lollandske godser«. Til slut udbragte han et »leve Reventlows minde«, - og dette besvaredes fra salen med jublende hurraer.

Årets foredragsrække afsluttedes den 28. december 1884 ved pastor Madsen, Vålse. Han talte bl.a. om »årsskiftet« og om, hvorledes man måtte manes til alvor ved hvert trin vi gør på tidens rastløse, rullende vogn. Men vi kan være vis på, at »Herrens hånd var bagved«. Han ønskede vort fædreland og alle et glædeligt nytår. Aftenen sluttedes med oplæsning af et digt af Grundtvig, - »Karen Bjørns minde«, hvortil knyttedes nogle bemærkninger om børneopdragelse.

Et lille udpluk af foreningens virke kan fortælle om emner, omfang, personer og kvalitet.

1894 assistent J. Nielsen, Klodskov, »Professor Poul la Cour's opfindelser«.

1895 højskoleforstander Poul Hansen, Vallekilde, »Nordens Apostel«.

1896 cand. theol. Th. Bredsdorff, lærer ved Frederiksberg Højskole »Digteren Poul Martin Møller«.

1904 seminarieforstander Munch, Vordingborg, »Politiet i overgangen fra 18te - 19te årh.«.

4. december 1906 forfatteren, Johan Skjoldborg, holder foredrag.

17. februar 1907 foredrag af skuespiller Hjælm, København.

12. juni 1907 oplæsning af skuespiller Jensen og frue, København.

1908 foredrag af pastor Monrad, København.

I året 1910 slutter foredragsforeningens forhandlingsprotokol. Ove Andersen, Alstrup, har oplyst mig om, at foredragsforeningens arvtager er ungdomsforeningen. Blandt denne forenings bestyrelse findes Helge Sommer og Ingeman Pedersen, Lundby. Det kunne være oplysende, spændende og interessant at høre nærmere om denne forenings virke i de omtalte sogne.

*Niels Frost
Lokalhistorisk Arkiv
Nørre Alslev*

Et tilbageblik i Eskilstrup

Ved juletid er det ofte, at man tænker tilbage i tiden. Tænker på ens forældre, bedsteforældre, og på hvordan forholdene var for dem.

Man taler om »de gode gamle dage«, men det var jo alligevel ikke så godt endda. For de fleste har det været et liv med slid og fattigdom. Man havde kun til det mest nødvendige, og selv om det var jul, og der derfor skulle lidt ekstra til, var det ikke altid muligt. I gamle protokoller og papirer kan man læse, at der er blevet udbetalt den sum af 5 kr. til enkelte fattige familier. Naturligvis var 5 kr. mange penge på det tidspunkt, og hvis vi sætter tidspunktet til omkring 1870-erne, så var forholdene nogenlunde således:

En dagløn for en alm. mand var på 1,20 kr, - 1,40 kr.

Sukker kst. 1,08 pr. kg.

Kaffe kst. 1,96 kr. pr. kg.

Flæsk stod til 0,92 kr. pr. kg. .

Øl og brændevin var ret billigt, 9 øre for en liter øl og 42 øre for en pot brændevin. 1 pot er 0,96 liter.

I Eskilstrup vil julen for de flestes vedkommende sikkert forme sig som sædvanligt. Med indkøb af varer, gaver, pynt, og i hvert enkelt hjem sætter man de ting frem som lige for dem hører julen til. Travlt har de de fleste steder, men børn, såvel som voksne, får alligevel tid til at glæde sig. En ting vil dog være anderledes i år, og dermed tænker jeg på vores kirke som er under restaurering. Da det vil tage endnu nogle måneder inden den atter kan tages i brug, bliver der igen julegudstjeneste. Mange fortæller at det først rigtig er jul, når de har været i kirke d. 24 december, så derfor vil der sikkert blive trængsel i Ønslev kirke i år.

En tradition kan man også sige bliver brudt i år. Det er således at Eskilstrup børnehaven har været i kirke på en almindelig hverdag op mod jul. Pastor Madsen har så vist lidt rundt og fortalt forskelligt. Desuden har fru Madsen spillet på orglet, dels julemelodier, og dels alm. børnesange. Det er en oplevelse for alle.

Men tilbage til restaureringen af kirken. Flere ting vil være anderledes når den åbnes igen. Der kan bl.a. nævnes at den gamle himmel, som før har hængt over døbefonten kommer tilbage. Den har i mange år været på Maribo stiftmuseum. Der kommer også et nyt orgel. Tavlerne med salmenumrene bliver hængende. De er fra 1927, og har deres egen historie. Bag på en af tavlerne er skrevet nogle vers som fortæller denne historie:

Tavlerne er skåret af billedskærer Frantzmans Aster, og der er 5 ialt. Materialet er hentet fra en gammel eg som voksede i Skørningeskoven. Konservator Nielsen,

Nykøbing har ment at der skulle lidt poesi til, og har så digtet flg.:

I Skørningeskovens blide idyl
hvor åløbet strækker sin bugtende åre
hvor bregnerne svulme af læende fyld
det smuldrende løv, som skoven har båret
der standet' en eg, en ældgammel knark
med stålfaste fibre og dybtgroet bark.

Den hånd som den planted er længst smulred hen
og slægter er kommet, og slægter er draget
og træer er segnede trindt omkring den
når stormene indover Falster er jaget
dens fyldige krone blev fristed og skjul
for vårens og høstens dragende fugl.

Men alt under solen af tid får sit mål
det Skørninge-egen omsider fik lære
en forstmand kom til med sit ridsende stål
og skovmænd med økser så skarpe i skæret
hvad stormvejr og regnskyl og uvejr ej kan
det ordned' ret hurtigt de to raske mænd.

Så segnede egen, dens brus er forbi
og stormene når ikke mer dens tangenter
den nynnede for slægter i medgang og strid
mens sekternes lønlige runer sig prenter
- En vedbend nu løber dens sokkel omkring
og knytter dens krans i en stedsegrøn ring.

Den fik sig et minde, som få af sin art
i kirken derude på Eskilstrup bakke
der hænger fem tavler, udskåret så sart
med jublende engle, med lokker om nakke
når stilnet er malmklokkens kaldende klang
da synger de for til hin menigheds sang.

Og slægter vil komme, og slægter vil dø
- vi ere på rejse i dødsskyggens egne
vi visne som blomsten i skovbundens skød

må ligesom egen for dødshugget segne
Men evigt går sangen mod himmelen op
af skiftende slægter med evighedens håb.

Olaf Nielsen

Dette billede er taget fra kirkens tagvindue ca. 1910. Prøv at lægge mærke til de ting som er anderledes end nu.

Som det ses af billedet her, er der opstillet en kamin. Den blev opsat i 1877, og inden da var der ingen form for varme. Man kan tænke sig hvor koldt der så har været i vintrene. Hele natten før en gudstjeneste skulle der fyres i denne kamin, og alligevel var der koldt nede bagved. Kaminen blev taget ned ca. 1950, og der kom oliefy.

Understøttelses- og Alderdomsforeningen for Ønslev-Eskilstrup Kommune

blev oprettet 1878 på Sognerådets foranledning. Der blev først udnævnt 5 mand til at udarbejde love, og de af disse foreslåede lovbestemmelser blev vedtagne ved et møde på Højmøllen. En styrelse for 1878 blev dernæst valgt. Ved frit valg valgtes Hmd. Johan Kristian Jakobsen i Ønslev, gårdejer Peder Fris i Oustrup og skrædder Bylov i Sørup. Sognerådet valgte møllebygger Niels Jørgensen, Stødstrup, tømrer Rasmus Andersen i Eskilstrup, parcelist Peder Andersen i Byskov og lærer Olsen i Klodskov. Styrelsen afholdt møde på Højmøllen d. 21. juli. Lærer Olsen i Klodskov valgtes til formand for årene 1878, 79 og 80. Til næstformand valgtes parcellist Peder Andersen i Byskov og til at revidere dette års regnskab skrædder Bylov i Sørup og møllebygger Niels Jørgensen i Stødstrup.

Af styrelsen indbetales medlemsbidrag. Fra Klodskov 26 kr. 25 øre, Byskov 35 kr. 50 øre, Ønslev 37 kr. 50 øre, Stødstrup 10 kr. 50 øre, Eskildstrup 25 kr., Oustrup 31 kr. og Sørup 16 kr. 50 øre. Foreningens midler udlånes kun til dens medlemmer. Som regel for udlån bestemtes, at dette ej må overstige 2000 kr. pr. td. hartkorn og ej over halvdelen af assurancesummen. Lånene forrentes med 5. p. C.p.A.

Der udlåntes til træskomager Hans Jørgen Jensen i Byskov 150 kr., imod at han stiller sikker kautionist og betaler lånet tilbage til førstkommende december termin. Ligeledes udlåntes på samme betingelse til skrædder Bylov i Sørup 20 kr. Det blev overladt til formanden at anskaffe de nødvendige protokoller til foreningens brug. Næste møde bestemtes til første søndag i november, eftermiddag kl. 3, Højmølle Kro d. 21. juli 1878. Olsen, P. Friis, Chr. Bylov, P. Andersen, Johan Christian Jakobsen, R. Andersen, Niels Jørgensen.

Ovenstående er det først indskrevne, med en meget fin og let læselig håndskrift, i foreningens første forhandlingsprotokol. Det var formanden, lærer Olsen, Klodskov, der har ført protokollen indtil 1911, da der som ny formand valgtes inspektør Ole Kristiansen, Ønslev. Det er en af de mange for os lidt mærkelige ting, man

støder på i den gamle protokol, som der forøvrigt kunne skrives mange sider om, at lærer Olsen kun underskriver med sit efternavn. Noget af forklaringen må vel være den, at præst og lærer på den tid var personer man næsten så op til med ærefrygt, at nævne deres fornavn ville være næsten utænkeligt.

Sammen med protokollen opbevarer vi et af de første eksemplarer af de trykte love, på denne lidt begrænsede plads synes jeg der skal nogen af paragrafferne med.

Paragraf 1: Foreningens formål er at støtte dens trængende medlemmer.

§ 2. Adgang til foreningen har en hver mand, enke og ugift kvinde, der har bopæl i kommunen og ikke har nydt offentlig understøttelse. Ugifte betaler kun halvt kontingent til det fyldte 35 år, ligeledes betaler enker uden hensyn til alder kun halv kontingent.

§ 11. Indtil foreningens formue har nået en størrelse af 5000 kr., ydes ingen understøttelse. Når formuen er 5000 kr. anvendes renten til understøttelse.

§ 6. Det årlige kontingent er for sygeforeningens medlemmer, 1 krone, og for dem som alene ere medlemmer af alderdomsforsørgelsesforening, 2 kroner. Som æresmedlem betragtes enhver der har over 1 td. hartkorn, og disse må mindst bidrage 3 kroner årlig til foreningen.

Det er helt sikker at foreningen har været til stor hjælp for mange, både ved sin udlånsvirksomhed og ved hjælp til trængende. I 1882 står der i protokollen: Det blev bestemt at når der skal uddeles understøttelse, vil den blive at dele i 2 dele. Den ene halvdel uddeles til de medlemmer, der har nået en alder af 60 år, medens den anden halvdel uddeles til medlemmer der ere komne i øjeblikkelig trang. Og i 1883 d. 21. november står der: Til 8 medlemmer, der ere over 60 år, bestemtes det at uddele 14 kr. til hver, medens det resterende af årets renter må uddeles til andre trængende medlemmer.

Foreningen består endnu, og i begyndelsen er vi enige om at opretholde den. Vi har i de senere år fået nogle unge medlemmer som er meget interesserede i at den gamle forening skal fortsætte. Vi har i vores velfærdssamfund vist meget godt godt af at blive erindret om vore forfædres fattige, levevis, og hvordan de ved fælles hjælp forsøgte at afbøde den værste nød.

Hans Rask

Sagnet om den »lukbenede« kælling . . .

I gammel tid havde de unge karle i Nørre Alslev fået for vane at samles ved landevejen. Om sommeren slog de sig ned på nogle brændestykker. Her sad de så og sludrede og lavede sjov.

En sommeraften, da de som sædvanlig var samlede, kom en mærkelig gammel kælling hen til dem. Hun talte ikke til dem. Hun krøb blot op og satte sig til rette på brændet. Da hun havde siddet en tid, begav hun sig på vej mod Gåbense.

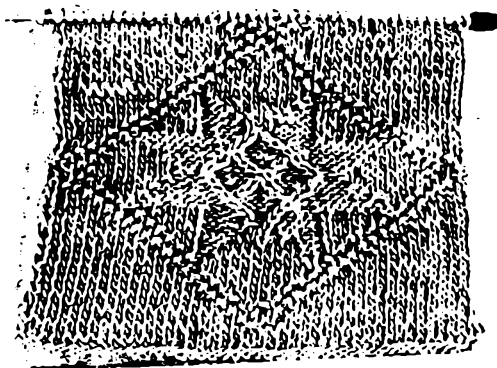
Et par af de modigste karle sneg sig efter kællingen. Da de nåede til slusen ved Skjoldemosevejen, så de, at konen drejede væk fra vejen. Idet hun sprang ned i grøften, gled hendes skørt op, og karlene så til deres skræk, at kællingens ben var helt »lukne« (lådne).

Karlernes skræk og undren voksede, da de så, at kællingen forsvandt ind under slusen.

Kællingen har ikke vist sig siden, men hvem ved, om hun pludselig dukker frem en aften!

Kirsten Hartung.

Den grønne nattrøje . . .

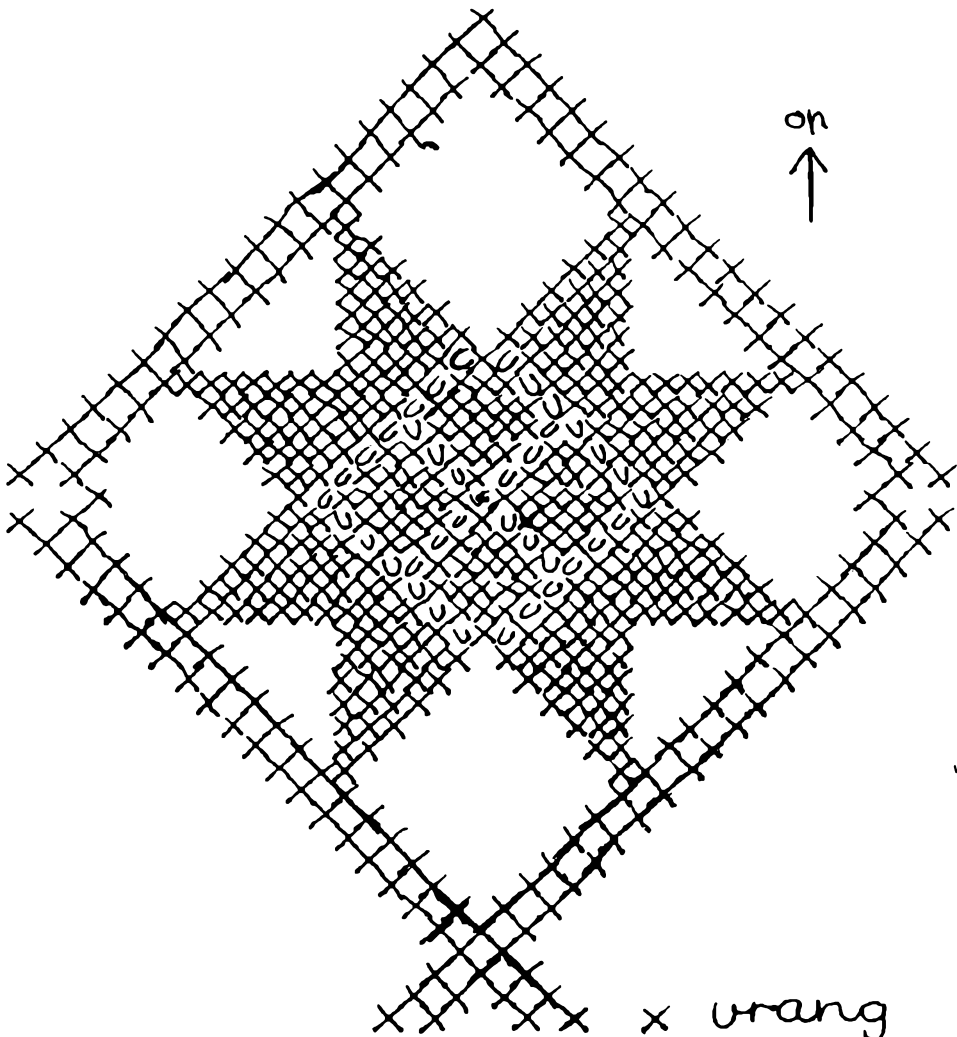
I ældre tid havde hver egn sin dragt. Den dragt som kvinderne på Nordfalster bar, var meget smuk og rigt udstyret med silkebånd. Dens farver var mest grøn og lilla. Der hører mange dele til en Nordfalsterdragt: Plisseret skørt, forklæde, strikket trøje og vest. Den kæreste lillebitte silkehue med stivet hvid lærredsforkant hører også til. Pigerne kaldte selv huen for: »Kys mig om du kan«. Et særpræget dragt-tilbehør er nogle blomstrede muffedisser, som er pyntet med flæsekant.

Den strikkede trøje, som forresten kaldtes nattrøjen, blev strikket af tyndt, tyndt mørkegrønt garn på meget fine pinde. Mønsteret består af nogle stjerner, dannet af vrangmasker på glatstrikket bund. Indeni hver stjerne er der nogle snoninger. Hver stjerne er på folkedragten ca. 6 cm.

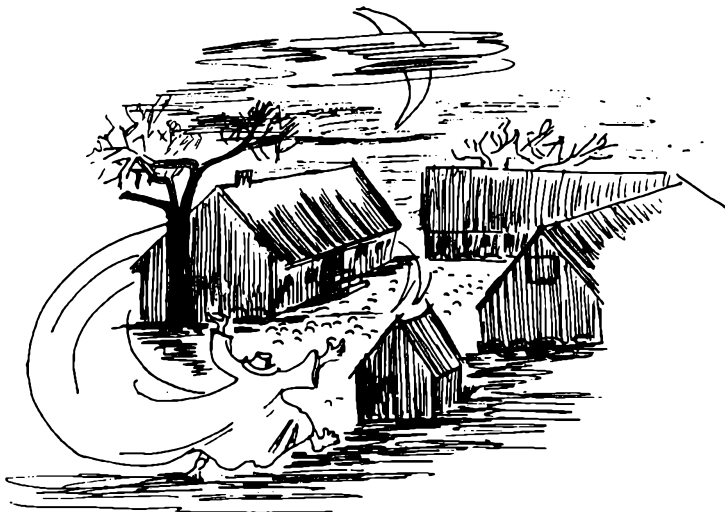
På Falsters Minder har jeg set flere originale bluser. Mønstrene kan variere en smule. Det pudsige er imidlertid, at mønstrene er i familie med mønstre i Estland. I øjeblikket arbejdes der på, at finde frem til det nøjagtige slægtskabsforhold. Mønsteret er en smule mere indviklet end på andre egnsdragter, men i gammel tid udvikledes strikning på Nordfalster fra håndværk til kunsthåndværk.

Jeg synes selv at mønsteret er så smukt, at det vil pynte på en bluse, vest eller lign. Hvis det strikkes i groft garn på pinde nr. 4, vil det komme til at ligne billedet.

Kirsten Hartung.

x vrang
o snoring
□ glat strikning

Sagnet om genfærdet på Holgershåb . . .

I gamle dage spøjte det på Holgershåb. Et genfærd støjede rundt efter sit hoved. Hovedet var blevet gemt på Holgershåb, og det stakkels genfærd kunne ikke få ro i sin grav, før han fik fat i det.

Den stakkels hovedløse havde heller ikke haft det alt for morsomt i levende live. Han havde levet et så skrækkeligt liv, at han til slut var blevet dømt til døden. Den dag han skulle henrettes, var Holgershåbs ejer, prokurator Foss imidlertid kommet forbi. Han havde fået så ondt af den arme fyr, at han smuglede ham væk i en humletønde.

Den stakkels fyr levede derefter på Holgershåb til sin død. Da han blev begravet blev hoved og krop skilt.

Heldigvis har denne ellers så triste historie en lykkelig slutning. Det spøger ikke mere på Holgershåb, og det kan kun betyde, at genfærdet atter har fundet sit hoved.

Kirsten Hartung

Kilde: Lolland-Falsters Historiske Samfund, Årbog 1915.

Arkivet fortæller om:

Rosali Petersdotter

I et skab i konfirmandstuen ved Sundby præstegård stod nogle gamle skudsmålsbøger gemt og glemt. De havde stået der i mange år, et halvt hundrede eller mere. En af dem lignede ikke rigtig de andre, udvendig var der ingen forskel at se, men på titelbladet stod der:

Opholdsbog for Rosalie Petersdotter

og - under Chr. IX.s kronede navnetræk:

Denne Opholdsbog, bestaaende af 32 paginerede sider, er betalt med 25 øre.

Kjøbenhavn. Trykt hos J.H. Schultz. 1875.

Interessen var vakt. På side 3 læser vi:

Politimesteren i Maribo Birk Gjør vitterligt: at Rosalie Petersdotter har anmeldt for mig, at hun agter her i landet at søge Erhverv som Tyende.

Da hun som Legitimationsdokumenter har forevist mig Præstebetyg og derhos godtgjort, at tjene paa Knuthenborgs Godskontor samt da der iøvrigt Intet findes til Hinder for, at hun her i Landet ernærer sig ved lovligt Arbejde, saa meddeles hende herved efter hendes Begjæring nærværende Opholdsbog som Bevislighed for, at hun er berettiget til at tage Ophold her i landet og søge Arbejde, imod at hun holder sig Lov om Tilsynet med Fremmede og Reisende m.m. af 15de Mai 1875 efterretlig.

Maribo Politikammer, den 9/5 1894.

E.O. Jacobsen

By- og Birkekontoret Maribo.

På side 2 står følgende at læse:

Fødselssted: Bogsjø Westrege

Fødselsaar: 24/10 1873

Signalement:

- 1) Høide: middel
- 2) Bygning: alm.
- 3) Haar: blondt
- 4) Øine: blaa
- 5) Næse: alm.
- 6) Mund: alm.

Opholdsbog

for

Rosalie Peters datter

Denne Opholdsbog, bestaaende af 32 paginerede Sider,
er betalt med 25 Ddr.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. S. Schultz.

1875.

7) Sprøg: svensk

Vedkommendes egenhændigt skrevne fulde Navn:

Rosali Petterson

Derpå følger 8 tætrykte sider med gotiske bogstaver først på dansk og siden på tysk med:

Uddrag af Lov om Tilsynet med Fremmede og Reisende m.m. af 15de Mai 1875. Her gives regler for hvordan udlændinge, der på den tid ville søge arbejde her i landet, skulle forholde sig. Opholdsstedet skulle anmeldes til politimesteren i byerne, til sognefogden på landet.

Når arbejderen forlod pladsen skulle arbejdsgiveren skrive i bogen, hvor længe tjenesteforholdet havde varet.

Straffedomme skulle også indføres i bogen, men hvis man havde været straffri i 5 år, kunne man forlange en ny bog uden påtegning om straf.

§ 12. Forpligtelsen til at være forsynet med Opholdsbog ophører, naar den Paa-gjældende erhverver Forsørgelsesret her i Landet, og han bliver da, forsåvidt Bestemmelserne i nærværende Lov angaar, at betragte som Indlænding. Den Paa-gjældende kan fordre Bogen forsynet med Paategning om Forpligtelsens Ophør.

På siderne 12 - 19 står følgende indførsler:

Meldt Afgang til Hunseby Sogn. By- og Birkekontoret Maribo den 9/5 94. E.O. Jacobsen.

Tilgang til Hunseby Sogn. Grimstrup d. 17/5 94. J. Jørgensen.

Rosalie Petersdotter er fæstet som Mejeripige til Hr. Forpagter Fabricius paa Bremersvold fra 9. Novbr. 1894 til 9. Novbr. 1895 for Løn 160 Kr., hvoraf 50 Kr. for Vinter og 110 Kr. for Sommer. Maribo d. 29. Aug. 1894. Anna Knudsen.

Boghaverinden har tjent her paa Gaarden fra 9de Maj til Dato. Knuthenborg Avlsgaard 9-11-1894. Chr. Sonne.

Afgang til Bremersvold Errindlev Sogn. Grimstrup d. 14/11 94. J. Jørgensen.

Tilgang til Errindlev den 15/11 94. P. Hansen.

Meldt Afgang fra Errindlev Sogn til Skovgaard 9/11 96. P. Hansen.

Rosalie Petersdatter er fæstet at tjene her paa Gaarden som Bryggerpige fra 9de Nov. 1896 til 9de Nov. 1897 for Løn 140 Kr. for et Aar at regne 50 Kr. for Vinterhalvåret og 90 Kr. for Sommerhalvåret.

Skovgaard 23. Aug. 1896.

C. Michelsen Rosalie Peterson

Fødselssted ... *Bogstjert Vedbrege*
 Fødselsaar ... *24/10 1873*

Signalement:

- 1) Høide... *middel*
- 2) Bygning ... *alm.*
- 3) Haar ... *blondt*
- 4) Øine ... *blaa*
- 5) Næse ..... } *blaa*
- 6) Mund ..... }
- 7) Sprog ..... *svensk*

Vedkommendes egenhæns-

digt skrevne fulde

Navn.....

Rosak Petersen

Meldt Tilgang til W. Ulslev Sogn d. 27/11 96.

I. Pedersen.

Afgang fra V. Ulslev Sogn til Sverrig d. 7/11 97.

I. Pedersen.

Rosalie Petersdatter har tjent her til Dato
Skovgaard 9. Nov. 1897. C. Michelsen.

Hemkom fr. Danmark den 13 Nov 1897 ock reser åter den 17 Jan. 1898 till Danmark, ock har under tiden uppfört sig väl. Ljuder d. 15/1 1898. S.J.E. Leander, Kommin.

Meldt Tilgang til Stadager Sogn den 28/2 98.

H.P. Hansen.

Boghaverinden fæstes er til Gaarden fra 1 Mai til 1 November d. Å. til Løn 115 Kr. Vedkommende maa malke et Hold Køer og være behjælpelig med al Indenomsarbejde.

Vennerslund d. 26/4 1898. Jensen, Forvalter.

Boghaverinden fæstes her til Gaarden som Malkepige fra 1ste November d. Å. til 1 Mai til Løn 85 Kr. Vedkommende maa malke et Hold Køer og være behjælpelig med al Indenomsarbejde.

Vennerslund d. 16de October 1898. W. Jensen, Forv.

Boghaverinden fæstes her til Gaarden som Malkepige fra 1ste Mai til 1ste November d.Å. til Løn 115 Kr. Vedkommende skal malke et hold Køer og ellers være behjælpelig med al indenomsarbeide. Vennerslund i Marts 1899. W. Jensen, Forv. Fæstemaalet fornyet paa samme Betingelser som foregaaende Vinter til Maj 1900.

H. Jansen, Forv.

I bogen var indlagt et flyttningsbetyg, der fortæller at:

Hemmansågereddottren Rosali Petersdotter från Bogsjö, Westrege af Ljuder församling är född den 24/10 år 1873 sjuttiotre, i Ljuders församling i Kronobergs län, är vaccinerad, är döpt, har inom svenska kyrkan konfirmerats och eger någorl. Försvarlig kristendomskunskap, är till äktenskap härifrån ledig och vistas i Danmark, flyttar till Danmark.

Ljuders församling i Kronobergs län, den 31 Mars år 1900 nittonhundra,

S.J.E. Leander, Komminister. (kapellan)

stempel. Pastorembetet i Ljuder, Wexö Stift.

Stadager Kirkebog fortæller, at d. 29. april 1900 viede sognepræsten i Stadager Kirke:

Ungkarl Hans Christian Mikkelsen af Vennerslund, født i Sønder Alslev 28. okto-

Politimesteren

Maribo Birk.

Gjør vittterligt: at

Rosalie Peters datter
 har anmeldt for mig, at *hun* agter her i Landet at søge
 Erhverv ved *som*

Tjende
 da *hun* som Legitimationsdokumenter har forevist mig

Præskebetyg
 og derhos godtgjort, at *høne paa*
Knuddenborgs Gods Kontor

samt da der isøvrigt Intet findes til Hinder for, at *hun*
 her i Landet ernærer sig ved lovligt Arbeide, saa meddeles
hende herved efter *hendes* Begjæring nærværende Op-
 holdsbog som Bevislighed for, at *hun* er berettiget til at
 tage Ophold her i Landet og søge Arbeide, imod at
hun holder sig Lov om Tilspjnet med Fremmede og
 Reisende m. m. af 15de Mai 1875 efterrettelig.

Maribo Politikammer, den *9/5* 18 *94.*

E. O. Jacobsen

ber 1876, søn af arbejdsmand Hans Jørgen Mikkelsen og hustru Ane Kirstien Matthisen af Sdr. Alslev til pige Rosali Petersdatter af Vennerslund, født i Bogsjö, Vestrege, Ljuders Sogn, Kronobergs Lehn i Sverrig den 24. oktober 1873, datter af hemmansägare Peter Johan Abrahamson og hustru Carolina Gustafsdotter af Bogsjö.

Forlovere var:

arbejdsmand Jöns Jönsson og arbejdsmand August Isakson, begge af Sundby. Tillysning blev bestil d. 11. april 1900 og fandt sted d. 16. 22. og 29. april 1900. Trods ihærdig søgen var det ikke muligt at finde mere om det unge ægtepar i kirkebogen. De er formodentlig flyttet fra sognet. Skulle nogen kunne fortælle mere, er arkivet interesseret i at få det at vide.

Fremmedarbejdere er jo ikke noget nyt her i landet. De fleste har på »Sydhavsøerne« kender vel en eller flere af vore landsmænd af polsk oprindelse. Og før den polske indvandring tog fart, kom der en hel del svenske og finske, navnlig piger, hertil. Samtidig udvandrede mange danske til U.S.A., Canada og Argentina.

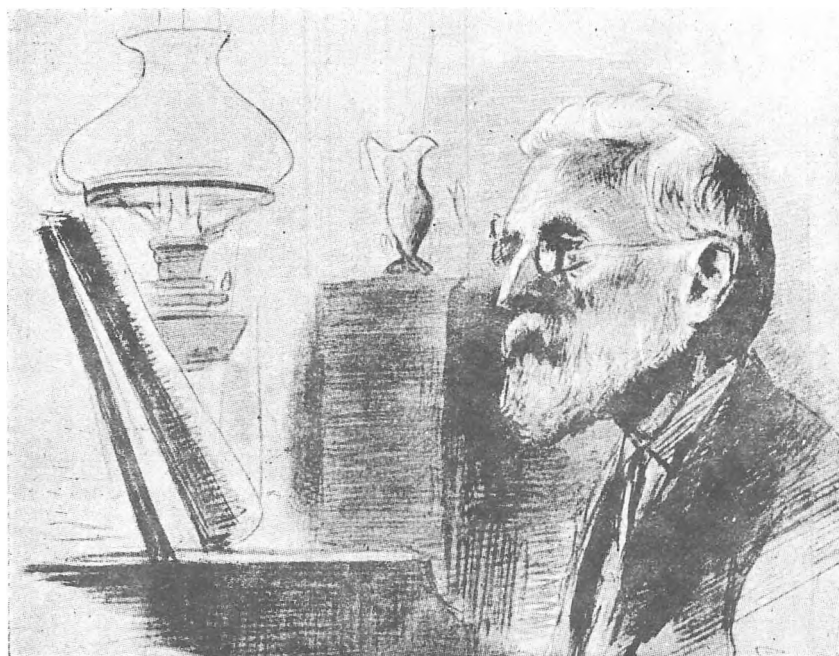
Fra Sverrig udvandrede i 1880erne over 35000 mennesker årlig. I de to følgende årtier faldt tallet til ca. 25000 årlig, men lige indtil første verdenskrig i 1914 udvandrede ca. 15000 svenske årlig.

Rosali stammer fra en typisk svensk udvandreegn, Ljuder sogn i Småland, det sted, hvorfra også Vilhelm Mobergs »Udvandrene« kom. Dette sogn mistede en meget stor del af sin ungdom i disse år, der var simpelthen ikke leveduligheder for dem i hjemstaven. Og i bedste fald var lønnen kun lille. En svenske, ung pige kunne hjemme opnå en årsløn på 30-40 kr. I begyndelsen af 1880erne var den gennemsnitlig 80 kr. for sommerhalvåret i Danmark. Og som vi har set, fik Rosali 200 kr. i løn i 1899.

Det var sukkerroedyrkingen, der begyndte 1874, der skabte behov for mere arbejdskraft. Samtidig blev mange kvægbesætninger udvidet stærkt, så svenske malkepiger og mejeripiger blev stærkt efterspurgt. Men også i roemarken var kvinder velsete. I 1915 skrev Chr. Sonne en bog om landbrugets forsyning med arbejdskraft, og heri hedder det: »Den krumbøjede stilling, som arbejdets gode udførelse kræver, kan mændene vanskeligt forsones sig med. De anser sig for diskvalificerede dertil, idet de hævder, som jeg ofte har hørt det udtrykke, at mangle det ekstra hængsel i ryggen, som kvinderne må antages udstyret med«.

Efterhånden blev der også bygget sukkerfabrikker i Sverige, der blev bedre arbejdsmuligheder, og omkring 1908 ebbede den svenske sæsonindvandring til Danmark ud. Men da var de polske sæsonarbejdere forlængst begyndt at komme hertil. De første kom i 1893, og så varede det ved til 1929. Men det er en anden historie, som Lolland-Falsters historiske Samfunds årbog 1967 beretter om. Angående de svenske sæsonarbejdere se årbogen fra 1973.

Svend Aage Andersen.

Morten Bredsdorff ved sit flygel.

Ekstra-Numer

fra

Lolland-Falsters Folketidende.

Fredeag den 10de Oktober 1910.

Revolverdrama paa Falster.

En Arbejdsmand i Klodstov skyder sin Hustru og sig selv.

Lørdag Eftermiddag ved 4½-Tiden er der i Klodsføv istet en uhyggelig Begivenhed, idet den 45-aarige Arbejdsmand Lars Hemming Jensen med en Revolver har dræbt sin 48-aarige Hustru, Karen, og derefter skudt sig selv.

Hemmingen og hans Hustru, der beboede et lille Hus bag ved Brugsforeningen, har i længere Tid levet uhyggeligt sammen, hvad der skyldtes den Omstændighed, at Manden var meget forfalden, og naar han var beruset optraadte yderst brutalt overfor Hustruen, som derfor for en Uges Tid siden — da Manden stadig mobbte sig hendes Zuse om Stiksmisse — forlod Hjemmet sammen med de 2 yngste Børn og tog Ophold hos Gdr. Niels Klause.

Lørdag Eftermiddag arbejdede Konen nede paa Gdr. Jens Klausemuseens Roemark, hvor hun tog

Koer op. Hun havde de to søruævnte Børn, der er 7—8 Aar gamle, med sig.

Ved 4½-Tiden kom Lars Hemmingen enklende ned til hende og spurgte, om han skulde hjælpe hende med Arbejdet. Det sagde hun nej til, hvorefter Manden greb fat i hende. Hun løb fra ham, men han indhentede hende, og de fulgtes saa ad op paa Vejen.

Der traf Hemmingen pludselig en Revolver op af Lommen og afsyrede et Skud mod sin Hustru. Skudet ramte hende i den ene Arm og hun faldt om. Derefter skød han endnu to Gange paa hende — det sidste Skud, der ramte i Halsen, dræbte hende i samme Øjeblik, det var afsjret.

Umiddelbart efter rettede Lars Hemmingen Revolveren mod sin højre Linding, trykkede løs — og styrte sig dødt om.

Tilfældig Folk — Hans Larsen Willes Hustru og 2 af Niels Klausens Karle, der pløjede paa en Mark i Nærheden — løb til og fik straks jendt Bud op til Sognekogden, P. Rindt, som telefonerede til Vestre Herreds Montor i Nykøbing og til den fungerende Distriktslæge, Hr. Sagens.

Denne, Herredsfuldmagtig Torværd og Fuldmagtig Bierau tog straks ud til Klodsføv, hvor Lægen kun kunde konstatere, at Hemmingen og hans Hustru — der imidlertid var bleven baaret op til deres Hjem — forlængst var døde, og hvor der optoges Politiforhør, som intet oplyste ud over, hvad vi ovenfor i store Træk har fortalt om den triste Begivenhed.

Clippinge Kirke var tidligere en vaMarta kirke, og bærgheden holder sig stadig.

Meldt Tilgang til Skadager
Logn den 28/2 98.

H P Hansen

Boghusmuseet foreser her
til Gansen fra 1 Mai til
1 November d. A. til Løse
1/5 Kr. Tilkøbsumme med.
malke er holdt Løse og mere,
behjælpelig med al Museets
arbejde.

Tilmeddelst den 26/4 1898.

Jensen
Brevskriver.

Den norske billedhugger Staal Kyllingstads
tegning af Else Marie Pedersen, 1934.

Else Marie Pedersen, degnekonen fra Sundby

I 1939 udkom på Dansk Hjemstavnsforlag, Ribe, en lille bog af forfatteren Børge Strandnæs med titlen: »En vestjydsk kulturpersonlighed, Else Marie Pedersen«. Når denne bog og dens hovedperson nævnes her, er der to grunde dertil.

Den første er, at Else Marie Pedersen gennem 20 år fra 1893 til 1913 havde sit virke i Sundby skole, hvor hendes mand, P.K. Pedersen, var førstelærer. Den anden grund er, at hendes liv genspejler vort folks historie fra nederlaget i 1864 over den

folkelige vækkelse i tiden derefter til genforeningen i 1920 og helt frem til tiden umiddelbart før den anden verdenskrig.

Else Marie Jørgensen, som hun hed dengang, blev født 1857 i Kalvslund ved Ribe. I sin barndom oplevede hun den dag, da budskabet om tilbageslaget fra Danevirke nåede til hendes hjem. Hendes bedstefar sad længe tavs, og sagde så stille hen for sig: »Danevirke forladt, ja, så er alting tabt«.

Hendes morbrødre kæmpede med ved Dybbøl, og siden, da freden var sluttet, kom de tyske landmålere og trak den nye grænse langs hendes fars jorder.

Kalvslund sogn hørte med til hertugdømmet Slesvig og skulle egentlig have været afstået til Prøjsen. Men Ribe og nogle områder ved Tønder og dele af vesterhavsøerne Rømø, Sild, Før og hel Amrum, de såkaldte kongerigske enklaver, hørte med til kongeriget. Disse enklaver blev afstået, og i stedet beholdt Danmark et område omkring Ribe, deriblandt det meste af Kalvslund sogn og de såkaldte »otte sogne« syd for Kolding.

Else Marie har skildret en juleaften i den gamle gård. Grundtvigs julesalmer var endnu ikke kendt af de ældre, men vi havde længe sunget dem i skolen. Far tog salmebogen, det var den evangelisk-kristelige salmebog, selv om vi også havde Pontoppidans, vi havde jo hørt til Slesvig, hvor den havde været i brug. Han sang med sin rene, klare stemme, mens vi børn stemte i med, så godt vi kunne, uden helt at fatte de stive, knudrede ord.

Far lukkede bogen i. Ja, så kan I, børn, sagde han. Og så tog vi fat på Grundtvigs julesalmer, »Dejlig er den himmel blå«, »Et barn er født i Bethlehem«. Og far sad og smilede og nynnede med. Den gamle jul med den nye tekst blev sunget ind i den gamle gård, den jul, Grundtvig mere end nogen gjorde til børnenes fest.

Moderen døde tidlig, så Else Marie måtte tage sig af huset og sine mindre søskende. Men hun kom dog også ud at se sig om. 1884 var hun husbestyrerinde på Bækbølling mejeri nær ved grænsen. Her var hun centrum i et muntert ungdomsliv. Hun læste meget og havde en god evne til at fortælle om det, hun havde læst. Hun kom også på højskole. 1886 var hun på Askov, næste år på Ryslinge, og nogle år senere på Vældegård udvidede fag-højskole.

1893 blev hun gift med førstelærer Pedersen i Sundby. Her havde hun så sin gerning i 20 år. Men selvom hun kunne have 12 timers dagligt husarbejde, blev der altid en time tilovers til læsning. Hendes søn, forfatteren Jørgen Bukdahl, skriver at det mest var historiske og kirkehistoriske værker, hun læste. Romaner læste hun sjældent, derimod gerne erindringer og den ældre poesi.

Lærer Pedersen fik efterhånden et rigt, folkeligt liv i gang i Sundby. Han lærte bønderne landbrugsregnskab og fik oprettet en brugsforening. Bestyrelsen ville han ikke være med i, men overtog i stedet regnskabsføringen. Siden kom der en sangforening til, musik var Pedersens halve liv. Og ligesom brugsforeningen var

sangforeningen med til at bryde klasseskellene ned. Der mødtes arbejdsmand og proprietær, husmand og muremester. Og så, skriver Bukdahl, lukker mor døren op og siger, at nu er kaffen færdig. Og over kaffebordet gik samtalen. Eller far kunne tage en bog og læse et stykke af Blicher eller en artikel fra højskolebladet. Og den samling mennesker omkring bordet opdagede, at de havde langt mere tilfælles, end de anede.

Så var der aftenskole, og der blev oprettet en foredrags- og ungdomsforening. Da brugsforeningen blev bygget, blev der bygget en sal i forbindelse med selve brugsen. Her blev så holdt møder, talerne var mest lærere og præster fra egnen eller fra Nørre Ørslev Højskole, men undertiden også folk længere borte fra.

Lærer P. K. Pedersen

Else Marie Pedersen

Fra Sundbýtiden, 1908.

Men det centrale var naturligvis lærergemingen, herom skriver fru Pedersen: »Børnene, børnene, ja det er dem jeg først og fremmest husker, sognets unge liv, degnen midt iblandt dem, myndig og mild, urokkelig«. Børnene havde tillid til ham. De skulle skrive eller regne på deres tavler hjemme og vise det frem i skolen. Engang holdt nogle nede fra Guldborg sig lidt tilbage. »Nå, hvad har I lavet«, spurgte Pedersen. Jo, de havde skrevet tavlen fuld, men det var blevet visket ud undervejs. Han smilede, »Ja, ja, men se så næste gang at passe bedre på«.

Hvor er så Else Marie i alt dette?

Herom skriver Margrethe Løbner Jørgensen i Slesvigske Kvinders Julebog 1943. »Enkelte vil måske synes, at der er noget tragisk ved denne skikkelse, der tilsyneladende først på gravens rand fik udnyttet nogle af sine mange evner. Ja, hendes søn har engang skrevet en stor bog derom, »Det skjulte Norge«, - men han tænkte på sin mor.

Men - skulle ikke en hustrus og moders opgave dybest set være den at danne et hjem, hvorfra ungdommen kan gå ud med minder, hvori der er værn mod fristelser, gå ud som mennesker med de sind, verden trænger til for at blive anderledes? Kun få kvinder har haft større indflydelse og fået større eftermæle. Hendes saga er det danske folks saga.

1913 tog lærer Pedersen sin afsked og flyttede til Askov, her døde han 1921. Fru Pedersen levede endnu 16 år derefter. Hun fandt mange venner her, ikke mindst blandt Askov Højskolens skiftende elever. Norge, norsk digtning, og ganske særlig Bjørnsons, holdt hun meget af. Og hun fik mange venner blandt de norske elever. En af dem skriver:

»Mange er de, som ved hendes hjælp fikk klaret op problemer, som hadde tårnet sig op for dem; og mange var det, som ved et ord og et smil fra denne kvinne vandt tilbake den tro og det håp, de kanskje holdt på å miste«.

Da hun fyldte 75 holdt hendes venner i Askov en fest for hende. Og ved denne lejlighed holdt hun en tale, der førte til at hun blev opfordret til at holde foredrag i egnens forsamlingshuse. Og hun tog fat, fortalte om hvad hun havde oplevet og været med i gennem sit lange liv. På Askov havde hun bl.a. haft Holger Begtrup og Jacob Knudsen som lærere, og politisk havde hun været med i firsernes kamp mellem højre og venstre. Hun var med ved mødet i Kolding, hvor Berg, venstres store fører, blev hyldet af 50.000 mennesker som protest mod magthavernes dom, og mødet blev en stor oplevelse for hende.

Hun havde oplevet nederlaget i 1864 og genforeningen i 1920. Nu, i trediverne truede det atter fra syd. Dog, den tyske besættelse oplevede hun ikke, hun døde i 1937.

I Rødkildes Højskoles årsskrift 1940 skriver Chr. Nielsen: »Men omkring 1933, da hun er over 75, bliver hun grebet af en underlig uro for det folkelige og det nordiske skæbne overfor den nationalisme, der nu vinder magt i Europa. Og hun bendte da at holde foredrag og skrive. Og det var et mirakel for mange i Jyllands forsamlingshuse at høre denne gamle, hvidhårede kvinde forkynde folkelighedens, frihedens og personlighedens budskab, selv nu et stykke levende historie fra folkeforårets fjerne tid«.

Første gang hun holdt foredrag, var det i Sønderjyllands ældste forsamlingshus i Øster Lindet ved Rødding. Og samme sted blev der i oktober 1940 holdt en min-

defest for hende, og hendes billede blev ved denne lejlighed ophængt i forsamlingshuset, i Sønderjylland, hvorfra hendes slægt stammede.

Til slut nogle linier af en kronik af Johan Mortensen i Århus Stiftstidende lige efter 9. april 1940. »Else Marie Pedersen var over de 75 aar, da hun begyndte at tale og skrive. For mange var det et Mirakel og et Jærtegn at se denne gamle, hvidhaarede Kvinde blandt Ungdommen i Danmarks Forsamlingshuse. For mig blev hun et levende Udtryk for et Vers i Grundtvigs Salme: »Giv mig, Gud, en Salmetunge«. Digteren taler her til Slut om dem, der plantes fra Guds Drivhus ud i den stormfulde Hverdag:

»Se fra dine Drivehuse
i det fri, hvor Storme suse,
Poder plantes ud!
Og naar de som Sne er hvide
finest frugt ved Vintertide
bære de for Gud«.

Som kilde til ovenstående er, foruden det allerede nævnte benyttet:

Jørgen Bukdahl: »Langs en gammel Grænse« 1947. (med afsnit om forældrene og barndomstiden i Sundby).

Else Marie Pedersen: »Min barndoms Jul«. i »Jul i Vestjylland«. 1934.

Svend Aage Andersen.

Den danske mølle i Gandhis mindehal . . .

Bonden fra Falster fortæller om sit værk

Af Niels Anesen

Kun de arbejdsomme finder lykken, kun de nøjsomme lever evigt, kun i kærlighed finder menneskene tryghed og daglig glæde - disse tanker var grundlaget for Gandhis liv. Under den store opstand efter Indiens befrielse trængte revolutionære ind til ham for at dræbe ham. Han sagde roligt: dræb mig kun, drenge, I får bare den ulejlighed at bære mit døde legeme bort, min ånd og min kærlighed til Indiens folk og til jer kan I ikke overvinde. De dræbte ham ikke, men en måned senere blev han skudt af en forvirret fantast. Hen fik ret, den gamle, også i døden breder hans kærlige og forsonende ånd sig over Indiens hundrede millioner mennesker. Han var stærk i livet og stærk i døden, ville alt for andre, intet for sig selv. Ingen vil i århundreder få et eftermæle som han, den magre, nøjsomme mand, der selv spandt sit tøj, selv passede sin ged, som han førte med sig og malkede, når og hvor som helst han trængte til en tår at drikke.

Denne ejendommelige mand kom på en mærkelig måde til at elske Danmark, som han aldrig fik at se. Men da en dansk kaptajn Hansen fra Nordfalster for en del år siden besøgte Gandhi og så, at hans spinderok var ved at falde fra hinanden og peb og knirkede ynkeligt, når Gandhi spandt, sagde kaptajnen, at han ville skaffe ham en ny og dejlig rok fra rokkedrejer Olsen i Stubbekøbing, en lille smuk by ved havet derhjemme i Danmark. Gandhi fik rokken, der, som han forundret sagde, spandt med en yndig og lykkelig melodi om fred og tryghed.

Kaptajn Hansen blev Gandhis ven og fortalte ham om Danmark. Næst efter rokken var Gandhi mest betaget af de store, danske vindmøller med de fire vældige vinger, der drejede i blæsten og malede markens korn til brød og liv for menneskene og bredte sin duft af nymalet korn, den skønneste af alle dufte, også fordi den fordriver hungeren og spreder liv og glæde til landets folk. Gandhi havde set millioner sulte ihjel i en enkelt hungerperiode og hvert år døde mange tusinder af sult. Men i Danmark sultede ingen ihjel, ikke en eneste. Der var føde til alle og vilje til at hjælpe enhver fattig. I det store Indien med dets 400 millioner mennesker findes der ikke en vindmølle. Gandhi fik aldrig en mølle at se, stor og majestætisk svingende sine fire arme i luften under himmelen med skyernes rejsende karavaner.

Men efter kaptajnens fortælling kom møllen til at stå for Gandhi som et poetisk og monumentalt symbol på frodighed og menneskelighed i det land Danmark, hvor Gud selv maledede markens korn ved at lade blæsten vandre og møllen gå med et sus som af tusind ørnes vinger.

Gandhi og hans danske ven talte ofte om den store Skovby Mølle på kaptajnens hjemegn og en bonde fra Skovby blev nævnt, Chr. Olsen, der havde malt møllen med sine stærke bondehænder, kærligt og troskyldigt som et barn. Bonden fra Falster og hans værk bevægede Gandhi. Kaptajn Hansen lovede at skaffe Gandhi maleriet. Det skulle hænge i den gamle, magre viismands spartanske stue på væggen lige over rokken fra Stubbekøbing.

Så segnede Gandhi for en snigmorders kugler. Men kaptajn Hansen holdt sit ord. Maleriet af Skovby Mølle er nu nået over på den anden side jorden og hænger over rokken i Gandhis mindehal i Calcutta i provinsen Bengal, ved Ganges flodens vestlige arm, Hooghli.

Da jeg træffer Chr. Olsen, går han på marken og hakker i kartoflerne. Jeg har hørt mange mærkelige ting om Gandhi, men jeg har også hørt mange mærkelige ting om Chr. Olsen. Vi går hjemad mod gården Farnæs, som han selv har bygget og plantet til på nøgen mark for 40 år siden. Farnæs er den smukkeste bondegård, jeg har set. Da jeg siger det til Chr. Olsen, svarer han:

- Det, jeg gerne ville den gang, er lykkes for mig. Nu har min søn gården. Jeg har det med at inddele livet i perioder. Jeg var i mit barndomshjem i den gamle gård ved gadekæret i Skovby i 33 år. Der havde min far og bedstefar levet deres liv. Jeg giftede mig med Marie. Hun er fra København. Vi byggede Farnæs på et stykke af fædrenes jord og var der i 33 år. Nu bor vi i huset dér og er begyndt på det tredje gang 33, og er det ikke nok, fortsætter vi, for det har været skønt at leve.

- Er du bonde af sind, du har jo beskæftiget dig med så mange ting, at jeg er i tvivl om, hvad du er?

- Jeg er bonde, men har set lige så meget på himlen, på lyset og skyerne og mørket som på markerne, og jeg holder lige så meget af sten som af heste, store, tunge sten. Min far rejste en stenhøj på mange tons, hvor han gik ind og sad i skygge.

- Du har også stor interesse for plantning?

- Træer er så smukke, de giver læ og skønhed om hjemmet og gør stuerne sunde at bo i, når de ikke får lov at spærre for lyset. Træer er en velsignelse som en god høst og sunde børn. Som dreng elskede jeg træer og snakkede med dem, og de fortalte mig meget af det, jeg ved om naturen. Og så var jeg meget optaget af gravhøjene, lyttede mig til de gamles færden. Ja, jeg var med til at bringe orden i langdyssen nede i Sortsø Fredskov.

- Du har stiftet et legat til vedligeholdelsen af dyssen?

- Ja, den er 4000 år gammel og en af de skønneste på Falster, så jeg vil gerne, den

bliver passet frem i tiden i årtusinder.

- Læser du meget?

- Ikke lettere litteratur, jeg har læst meget om historie, om malerkunst, skulptur og arkitektur. Ja, læsning giver fantasi. I Skovby havde vi i min barndom en lærer Johnson, en færing, han satte liv i den forsømte skole og hele egnen. Min største oplevelse var, når han læste Aladdin. Nej, vi tegnede ikke i skolen. Dengang tegnede jeg ikke, klippede bare kort i stykker og klippede heste af papir. Siden fik jeg lidt undervisning i tegning hos en gammel dame i Skovby, men det brød jeg mig ikke om, der var vel for megen tvang i det. Da jeg var 30 år, begyndte jeg at tegne, få år efter brugte jeg oliefarver. Det var bare et fritidsarbejde. Det første maleri var af mit barndomshjem, og det billede er jeg glad for, for nu er gården væk, så ingen kan se, hvor den har ligget.

- Var nogen interesseret i det du malte?

- Nej, det var der ingen der tog sig noget af, det gjorde jeg for så vidt heller ikke selv, kunne bare ikke lade være. Jeg har malt til glæde for mig selv, tænker ikke på at være kunstner, det skal der noget til, som jeg ikke ejer.

- Nu går dit navn ud over verden som repræsentant for Danmark i Gandhis mindehal i Indien.

- Gandhis ven, kaptajn Hansen her fra Nordfalster, havde jo fortalt den mærkelige mand om møllen, og så kom Hansen her og ville have billedet til mindehallen. Inderne kender ikke en mølle, synes, det er en af de mærkeligste og skønneste ting i verden. Jeg kopierede så mit maleri af møllen, har ikke før kopieret mig selv, men i dette tilfælde generer det mig ikke.

- Skal du engang til Calcutta og se billedet af Skovby Mølle og kikke lidt på roken fra Stubbekøbing?

- Der er jo længere til Indien end til Stubbekøbing, men hvem ved?

- Har du rejst noget i verden?

- Europa har jeg set noget af. Min kone og jeg har to gange været i Italien, hvor vi var optaget af at se arkitektur og kunst.

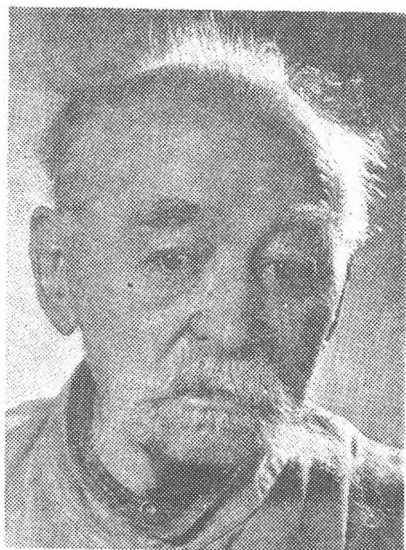
- Er det ikke mærkeligt at tænke på, at du og rokkedrejer Olsen fra Stubbekøbing er de eneste, der repræsenterer Danmark i Gandhis mindehal i det store Indien?

- Jo, men det er jo kaptajn Hansen, der er skyld i det, Det store Indien og det lille Danmark, en spinderok og en vindmølle. Men inderne synes, Danmark er ligeså mærkeligt og fjernt et land, som vi synes Indien er. Jeg forstår, at Indiens himmel er ikke som vor. En himmel som vor får de aldrig at se, de sejlene skyer i alle formationer og bælstens løb over vore have, der kan rejse skyerne på højkant med en stejlehed og højde, som intet lands bjergtinde eller skyhimmel kan opvise. Inderne har ikke den vandrende verden af skyer over sig eller de store møller, der svinger

deres arme mod himlen.

Jeg ser på maleriet af Skovby Mølle og på køerne foran på den frodige græsager. Der er kærlighed i det billede, en blid naturfølelse, og der er fred over de hvilende røde køer, der giver mælk til små kalve og børn.

Og der er noget forunderligt i den tanke, at en rokkedrejers og en bondes beskedne kunst, udfoldet i et lille, fredfyldt land, skulle komme til at spille så stor rolle i Gandhis mindehal i det store, urolige Indien.

Chr. Olsen i Farnæs har skrevet Gundslev sogns historie efter gennemgang af samtlige by- og laugsprotokoller fra 1909 op til vor tid. Desuden har han opnået den for en amatørmedlem usædvanlige ære at se et maleri af sin sognekirke ophængt i Gandhi-museet i Indien. »Maleriet er nu en kopi af originalen, som hænger i min stue. Jeg bryder mig ikke om kopier og mindst om at kopiere mig selv, men en Falstring, som var Gandhi's gode ven, pressede mig for at få kopien, og nu er den anbragt i museet over en gammel rok fra Stubbekøbing. Foran kirken har jeg malet nogle køer på marken. I Indien er koen jo det hellige dyr, så det er måske derfor de ville have det lille falsterske hjørne i museet. Men den historie har da forresten ikke meget med jul i gamle dage at gøre«, mente den 87-årige Falstring.

Gammeldaws jul . . .

- den gamle redaktør fortæller.

Bedstemor og bedstefars jul var forskellig fra vor, og dog i mønstret ikke så meget anderledes endda. Tekniske fremskridt, trangen til at gøre alt lækrere, nemmere, et i forhold til halvfemserne ufatteligt rigt vareudvalg, stigende velstand og udjævnedede klasseforskelle har øget julens glans, men ikke ændret dens indhold. Dette hefte har til formål at fortælle om gamle lolland-falsterske juleskikke. De gamle iblandt os beretter om deres barndoms hjul, om hvad deres forældre og bedsteforældre havde været vant til i den tid, da overtro og varsler florerede . . .

» . . . i *Frejlev spiste man blodpølse juleaften. Hver gemte en tut af sin pølse. Alle tutter blev anbragt i rundkreds på en tallerken og sat ned til hunden. Den, hvis pølseende hunden tog først, ville dø først* . . .«

Den slags har jeg aldrig hørt om, siger lokalhistorikeren, gårdejer Christian Olsen, Farnæs - og jeg er da syvogfirs og kan huske tilbage til halvfemserne. Dengang tog man ikke engang varsel af vejret i juletiden, sådan som på mine bedsteforældres

tid. Lolland-Falstringer er ikke overtroiske, de er forstandsmennesker og derfor også fornuftskristne! Vore juleaftener gik som nu. Ingen arbejdede i julehøjtiden, udover at sørge for dyrene. Men forinden var der meget travlt med slagtning og barning og gøren i stand. Juleaftensdag spiste vi vor risengrød om middagen. Til aften fik vi så et godt måltid af alt, hvad vi havde slagtet og bagt. Juletræet havde vi selv skovet og pyntet med hjemmelavede kræmmerhuse med æbler i. God mad og megen selskabelighed hørte julen til. De unge gik fra sogn til sogn til julegilder og dans. Pastor Møller i Gundslev indførte juleaftensgudstjenesten midt i halvfemserne, den havde man ellers ikke kendt til på vor egn.

Jeg har spurgt andre gamle, læst egnsbeskrivelser og studeret sæder og skikke i lokalhistoriske værker. Det forholder sig som Chr. Olsen siger. Julen i halvfemserne var en glad fest, men heller ikke dengang troede man på nisser eller gjorde anstalter for at betvinge skæbnen og kikke i fremtiden ved varslers hjælp. Det var solid realisme, når der blev hjemmeslagtet på gårdene og én eller to svinekrabater à 200 kg blev lavet i pølser, finker, sylte og steg til julemaden. I datidens dialekt kunne medavten i den store højtid blandt andet byde på *Rippenspælle, mædisterma, køsoppe, pævrovskø, ævlesøvl, nunner, kåringer, vækæe og pævvernær!* (Ribbensteg, medister, kødsuppe, peberrodskød, æbleflæsk, æbleskiver, hvedeboller, hvedebrød og pebernødder).

Et par i nutids øren pudsig detaljer om forberedelserne: Tipoldemor bandt sin suppevisk sammen med blågarnstråd, kogte bagefter tråden ud, tørrede og gemte den til senere brug. Bedstemor kom et par tørrede, kogte svedsker i kødsuppen, når det gik ekstra fint til. Kåringerne, den falsterske specialitet, blev lavet skøre, bløde og smuldrende af mel og fedt og sødmælk og smør, samt endelig en god klump gær. På Nordfalster lavede de kåringerne ret små - udad Østfalster blev de større og større. Søsterkagedejen måtte bedstefar være med til at slå op i store jyddepotter. Barningen af pebernødder var hele familiens sag. Pebernødder var den eneste slags knas, man kendte i de dage. Juleaftens søde madlige højdepunkt var »nunnerne« (æbleskiverne) med syltetøj.

Til den kraftige kødmad drak man øl og snaps. »In lelle hael« eller »krummeskyller« gjorde godt. På landet var det hjemmebryggede øl »drikkeøllet« blevet gjort stærkere i højtidens anledning. Vin var kun lidt kendt og brugt. Også til julegilderne fulgtes den gode mad af øl og snaps, mens der til dansen serveredes punch og thevandsknægte. Man måtte »svolle« (svale) den varme the med en god skvæt kold snaps eller rom. Mine berettere har ikke villet høre tale om overdreven nydelse af drikken ved de mange julegilder. Højest kunne der da være tale om, at et fruentimmer kunne blive lidt småsnurrendes i hovedet af mosten. Den hjemmelavede, gærede most var ikke altid så uskyldig endda.

Tipoldemor og bedstemor pyntede bordet i sin petroleumsbelyste stadsstue med husets bedste procelæn og lagde den fineste dug på. Smukke hørlærredsduge eller

fine damaskes havde afløst de hjemmevævede blågarnsduge. I julen kom også »salvetterne« (servietterne) i brug. Købelinned fortrængte så småt det hjemmelavede. Bunkerne af gode, smukt mønstrede tekstiler voksede i kisterne. Det har i alle generationer været kvindens bedste lyst at samle sig gedigne, vel forarbejdede nyttegenstande.

Og som familien nu sad i den rare stue og spillede kort om pebernødder - for spil om penge fandt ingen på en højtidelig aften - hændte det, at bedste bød på en kaffetår. Men så havde bedstefar, som i de tider ene bestyrede de kontante penge, været »spendabel«. Kaffen var ikke engang almindelig festdrik i halvfemserne.

Den gamle redaktør.

Da spanioleren dræbte Gunslev-smedens datter

**Erindingen om det blodige drama for snart halvandet
hundrede år siden lever endnu i en gammel skillingsvise**

Gunslev, den fredelige, nordfalsterke landsby, har været skuepladsen for nogle dramatiske og blodige gerninger gennem tiderne. Særlig fra Helene Stranges skil-dringer, vil man huske dramaet i Gunslev præstegård i midten af det attende år-hundrede, hvor præstedatteren K.B. Mossin skal have forgivet sin trolovede med rottekrudt, en gerning, som senere kostede hende livet for skarpretterens sværd. Men også det nittende århundrede bragte en blodig udåd i Gunslev, idet en af de spanske soldater, som på den tid lå i landet den 21. juli 1811, dræbte en 16-årig pi-ge, han var stærkt forelsket i, og derefter meldte sig selv og sonede sin brøde ved halshugning.

Lokalhistorikeren Chr. Olsen, Farnæs, har i det sidste år tid beskæftiget sig med denne begivenhed, efter at historikeren Chr. Lisse i et brev havde fortalt, at man havde fundet mordet omtalt i en skillingsvise, der stod i en håndskreven børn-holmsk visebog. Chr. Lisse sendte også Chr. Olsen nogle udklip af det køben-havnske dagblad »Dagen«, der gav en skildring af mordet på grundlag af »Mari-bo Avis«.

Chr. Olsen har foretaget forskellige undersøgelser på egnen for at finde den gamle vise overleveret i folkemunde, og han har også haft heldet med sig. Han har velvil-ligst overladt os udklip og oplysninger om hin julidags blodige drama.

Vi bringer her først de skildringer, som »Dagen« bragte af mordet og henrettelsen henholdsvis den 4. august og den 27. september.

»Et ordentligt, ikke uvidende menneske«

For den 4. august hedder det i bladet:

Den 21. juli mod aften dræbte en artillerifourrier i Gunslev by på Falster en bon-depige, med hvem han ville være kæreste. Hun var smedens datter i byen og få måneder over 16 år. Forældrene skal ikke have ønsket partiet og pigen formodent-lig haft øje på et andet mandfolk. Fortrydelig herover anholder han gentagne gan-ge om hendes samtykkende erklæring.

Da hun vedholdende nægter ham samme, lokker han hende ud i den bondes bag-

gård (Strygs gård i Gunslev), hvor hun tjente, hen bag en halmstak, hvor han lægger hende i sin venstre arm, erklærer at ville dræbe hende, i fald hun endnu denne gang nægtede at ville ægte ham.

Da hun standhaftigt vedblev at give ham afslag, stak han hende med en kniv gennem brystet ind i den venstre lunge.

Han lod hende da ligge og løb selv til vagten for at angive mordet.

Pigen døde 48 timer derefter.

Morderen er en udlænding af fødsel, man mener en spaniol, har længe været beruset af forlibelse, forresten et ordentligt, ikke uvidende menneske. (Maribo Avis).

Fik buketten fra sit offer med i kisten

Den 27. september skriver bladet:

Artillerifourrieren, der for nogen tid siden med morderstålet gennemborede den piges hjerte i Gunslev på Falster, der efter hans foregivende havde svigtet den trokskabsed, hun så helligt havde tilsvoret ham, faldt den 18. september kl. 10 d. å. ved retfærdighedens straffende arm som et ulykkeligt offer for sin sværmende håbløse kærlighed.

Skarpretteren fra Næstved fuldbyrdede henrettelsen.

Feltpræsten, hr. Møller, ledsagede ham til retterstedet, hvor han med hensyn til tid og omstændigheder holdt en såre skøn og rørende tale.

Efter straffuldbyrdelsen blev hans afsjælede legeme lagt i en kiste og af 16 artillerieser bragt til Ønslev kirkegård, hvor den blev nedsænket i gravens skød.

Indtil sit livs sidste øjeblik lagde han en sjælden frimodighed og åndsnærværelse for dagen. Med sjæls fastheds styrke gik han sin død i møde, dog uden mindste tegn til frækhed og overmod. Stille og blid underkastede han sig lovens vilje.

Som et træk i hans sværmende elskov bemærkes:

Dagen før henrettelsen tegnede han overmåde skønt med grønt forbogstaverne af sit og sin elskedes navn, slyngede i hinanden.

På retterstedet udbad han sig som den sidste gunstbevisning, at en blomsterkost, som han havde gemt ved sin barm, måtte som den eneste, han her i verden havde fået af hende, blive lagt med ham i kisten, hvilket også blev opfyldt.

Han var en udlænding af fødsel, nogle og tyve år gammel. I året 1806 var han med i hine navnkundige slag ved Auersted og Lübeck.

Han har været tre gange i krigsfangenskab og kom endelig efter mangfoldige ustandne besværligheder i dansk krigstjeneste, hvor han indtil hint ulykkelige skridt - hvortil hans sværmende elskov forledte ham - nød sine foresattes kærlighed og agtelse. (Maribo Avis).

Den unge pige, som kom så ulykkeligt af dage, var født den 13. maj 1795. Hun hed Margrethe og var en datter af bysmeden. Husmand Søren Larsen og hustru, Maren Jensdatter. Hun døde to dage efter overfaldet.

Kirkebogen beretter, at hendes død var følgen af et knivstik i brystet, som var hende tilføjet af en artillerifourrier Simon.

Kun ganske enkelte huskede endnu visen

Om denne begivenhed blev der skrevet en vise, som har været kendt videnom, således på Sjælland, Fyn og Bornholm. Her på egnen, hvor den vel nok har levet længst, var der kun ganske enkelte, som nu efter 143 års forløb, kendte den, og ingen huskede den i sin helhed, men hvad en manglede, havde en anden. Bedst er den berettet af en gammel Gunslevpige, Emma Jensen, Sullerup, og her gengives den efter hendes opskrift.

Det vil ses, at visen og avisen ikke helt stemmer overens, men avisens beretning kommer vel nok virkeligheden nærmest.

*En sørgelig vise jeg haver her opsat
alt om en yndig pige og så en køn køn soldat.
De har hinanden svoret på ære, liv og sjæl
at giftes med hinanden, men det fik ingen held.*

*Thi den gang hendes fader og moder det fornåm,
at hunnem havde givet sin kærlighed til ham,
så sagde til hende: Det du slet ikke må,
han er jo ej din lige, det kan du vel forstå.*

*Det var en søndag morgen, at dette monne ske,
så gik hun da til kirke i stor bedrøvelse.
Thi det er så beskikket, der altid være må,
en årsag til ulykken, når den skal for sig gå.*

*Og da hun hjem var kommen, og havde spist sin mad,
så gik hun ud i marken og var kun lidet glad.
Da monne det sig hænde, hun til sin kærest kom.
Hun turde ikke kaste et øje til ham om.*

*Hun ej så hannem agter, men gik sin egen vej,
hun lod i sine fagter, som hun ham kendte ej,
da hannem dette mærked, hun ene der mon gå,
han havde ingen ro, men til hende straks mon gå.*

*Han sagde: Søde pige, du hører mig et ord:
Hvi er du så bedrøvet? Hvad haver jeg dig gjort?
Thi du mig forekommer, alt så foranderlig.
Du haver vist i sinde at vil forlade mig.*

*Hun derpå svor og svared: jeg det slet ikke vil,
men mine forældre de tvinger mig dertil.
De har mig det forbuden, og det udtrykkeligt,
o, Gud, hvad skal jeg gøre, jeg er ulykkelig.*

*Han sagde da: Min pige, står du ej ved dit ord,
så er det jo forgæves, hvad vi hinanden svor.
Hun hannem atter svared: Jeg det slet ikke tør,
jeg mine forældre dog adlyde bør.*

*En kniv han da monne jage så dybt i hendes bryst.
Da gav hun et skrig, ja, et skrig af højen røst,
han hende slog på munden og for dermed af sted,
i vagten hen han rendte og åbenbarede.*

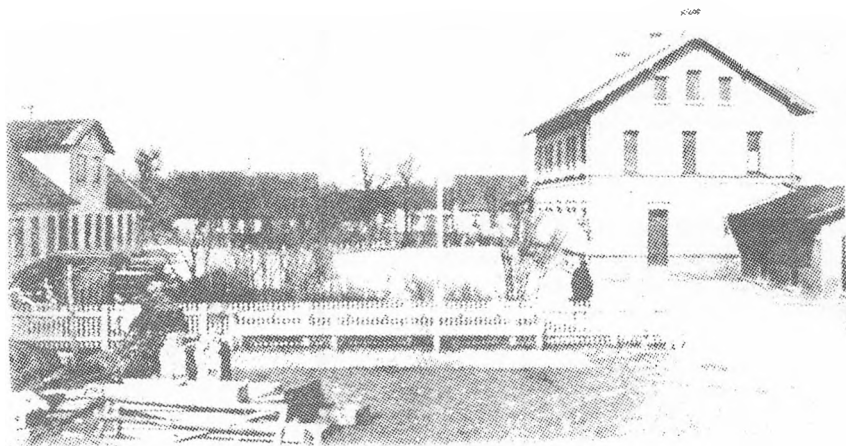
*Og hør, i kammerater, som her i vagten går,
jeg en af Eder beder at gå til vor major,
og hannem dette melder: jeg haver med en kniv
så ynkelig berøvet min kæreste sit liv.*

*Det var en hjertens jammer med denne unge mø,
hun lå i fire dage og kunne ikke dø.
Enhver kan vel begribe, at der stor sorrighed var
især for hendes moder, som hende båret har.*

*Hun var ret som en rose, så yndig så hun ud,
kun 16 år tilfulde hun levet har endnu.
Den gang hun monne lade sit unge liv og blod,
alene for hun gjorde sin kæreste imod.*

*Da året atten hundrede og elleve vi skrev,
i Gunderslev på Falster den gerning, han bedrev,
for hvilket han sit hoved for øksen lade må,
thi for så ondt et mord er der ej pardon at få.*

Ja, sådan er den tragiske gamle affære i Gunslev beskrevet både i de gamle aviser og i dette digt. Forøvrigt har digteren Steen Steensen Blicher benyttet motivet til en novelle »skinsyge«.

Stationspladsen med »Gården«, 1902.

Gården

af Fr. Petersen

Først et par ord om Nørre-Alslev hotel eller Nørre-Alslev gæstgivergård, som den dengang hed, i daglig tale forkortet til blot og bart »gården« Gæstgivergårdens historie begynder med jernbanen. Da denne trak sit stålspor nedover øen var der ikke andet end åben mark, der hvor nu Nørre-Alslev stationsby ligger, men ret omgående byggedes da en del af den bygning, der udgør hotellet, og der startedes samtidig en købmandshandel i bygningen. Ejendommeligt er det at lægge mærke til, hvorledes et vedtaget navn har meget svært ved at forsvinde. Det er ikke ret mange år siden, jeg hørte en ældre Nørre-Alslev borger kalde det rum, hvor nu buffeten står for »butikken«. Det var nemlig her butikken var og selvom der vel er gået et par generationer siden den sidste kunde forlod købmandsforretningen, så blev navnet hængende. Den første købmand og gæstgiver var »Sorte Jensen«. Hvor han havde fået dette tilnavn fra ved jeg ikke, men alle havde øgenavne i de tider, og jeg tænker, at han formodentlig har haft et sort skæg og af denne grund har fået tilnavnet. Han må have købt hotellet omkring 1872 og solgte det senere til

gæstgiver Nielsen, der tidligere havde drevet korn- og foderstofforretning, der hvor nu A. Nielsen & Co. har til huse. Samme gæstgiver Nielsen havde forøvrigt en søn, der gik under navnet »konsulen«. Hvor han egentlig havde fået dette navn fra får stå hen, sandsynligvis havde han spillet med i en diletantkomedie og her kreeret rollen som konsul. Han flyttede senere hen til den ejendom, der nu ejes af Albert Råhage, Langgade her fortsatte han med at drive ølforretning først for Carlsberg og senere for Tuborg.

Konsulatet og kraten

Denne ølforretning bestod kort og godt i, at han købte øllet hjem fra bryggeriet på store fade og så tappede det på flasker, hvorefter det solgtes. Denne forretning havde han i øvrigt drevet tidligere sammen med korn- og foderstofforretningen. At øltapperiet i daglig tale fik navn herefter er ganske naturligt, og når en tørstig sjæl havde været nede i konsulens kælder for at vederkvæge sig med et krus øl. Ja, så hed det blot, at han lige havde været et smut henne på konsulatet.

I »konsulens« epoke kommer navnet Peter Jørgensen ind i billedet. Han havde været ansat som øltapper i konsulens forretning og åbenbart befundet sig så vel her, at han ønskede at fortsætte for egen regning. Han byggede da den ejendom, som nu ejes af blikkenslagermester Halse Svendsen, Ravnsegade og indrettede her i samråd med ligesindede, den i mange år kendte »Demokratiske Læseforening«. Nu var »Demokratisk Læseforening« et meget langt og besværligt ord at udtale, hvorfor det hurtigt blev underkastet en operation og kom til at hedde slet og ret »Kraten«, og Peter Jørgensen, af nogle kaldet »Per Jørgen«, men af de fleste kaldet »Kratpeter«, holdt her i mange år hus for dem, der søgte et sted, hvor ånden fløj over vandet - - - om det var lavt eller højt kan ikke nu vurderes, men som een af de gamle, der kan huske »Kraten« sagde - så mindedes han aldrig at have set anden litteratur i »Demokratisk Læseforening« end Stubbekøbing Avis og »Holmblads Salmebog«. For at gøre ironien fuldkommen skal bemærkes, at gæstgivergården, der var undergivet beværterloven, dengang skulle lukke sin dør kl. 11, medens »Demokratisk Læseforening« først skulle lukke kl. 12. Det kunne derfor udmærket godt lade sig gøre, at gæsterne, når de forlod gæstgivergården, kunne slumpe ind i »Kraten« og få en ekstra opstrammer, inden de fortsatte ud af de øde veje, thi nogen egentlig by var der jo ikke ved Nørre-Alslev station dengang.

Som nævnt før var Per Jørgen øltapper. Hans aftapningsanstalt lå i huset kælder, og var man så heldig at have ærinde derned, når aftapningen var i gang, ja så var et skummende krus øl gerne den velkomst, som Per Jørgen hilste den ankomne med.

Oppe i læseforeningen - d.v.s. i Per Jørgens ene stue - sad gæsterne bænket, medens røgen fra »Melange« tobakken hængte tyk og tung under bjælkeloftet. Hen-

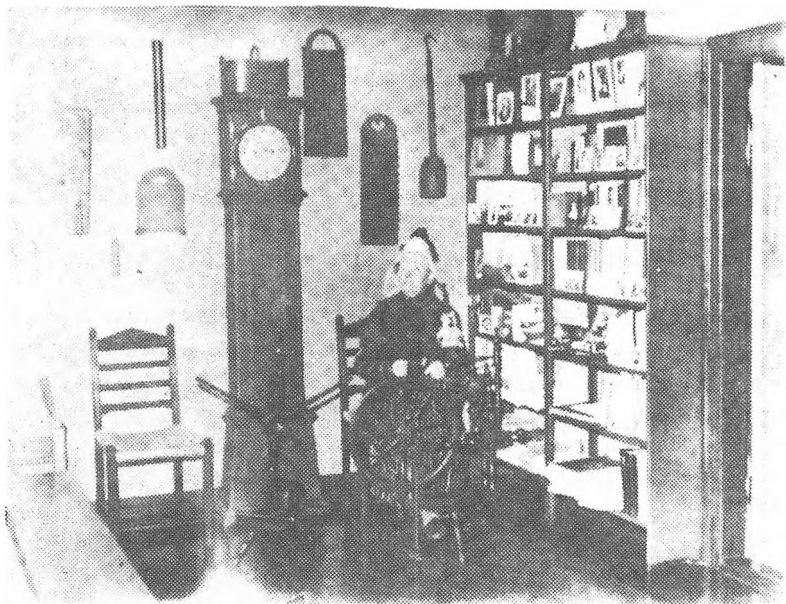
ne i kakkellovnen stod kaffekedlen og snurrede afventende på Per Jørgens besøg, når han hentede kaffe til »kaffeknægte«. Der er ingen af dem, jeg har spurgt, der nogensinde kan huske, de har set Per Jørgen komme kaffe på kanden. Han »spædte« en blot op, og således blev »kaffen« jo efterhånden tyndere og tyndere, alt eftersom dagen gik på hæld, og ud på de små timer var der næppe andet end navnet tilbage, men hvad, det var vel heller ikke for kaffens skyld de smagte på koppen og sagde »ah« - medens de med bagen af hånden tørrede sig om munden. Per Jørgens kone var en dygtig syerske, og det hændte ikke sjældent, at der kom kunder, d.v.s. damer, som skulle have syet en kjole. Måltagningen skete da nede i den ene ende af lokalet, medens bølgerne i dagens diskussion gik højt i den anden ende af den »litterære« stue.

Det er mange år siden den sidste præst forlod »Kraten«, og det er også mange år siden Per Jørgen blev lagt til hvile på Nørre-Alslev Kirkegård, og måske vil een og anden sige, at den mission han og hans læseforening udfyldte i det lille nordfalster-ske samfund udmærket godt kan undværes, og det er vel også rigtigt, men alligevel er det, som vi bliver fattigere efterhånden som al originaliteten forsvinder. Den udjævningsproces, som særlig den sidste generation har set tromle henover os alle, bevirker, at noget værdifuldt trods alt går tabt.

Det er ikke det samme at sidde hjemme ved fjernsyn og radio og få en imitation pr. maskine, som at leve livet mellem mennesker, hvis indstilling og tankegang stilles i relation til æns egen mening og derved tvinger tanken til at arbejde.

Fra venstre landpostbud Anders Olsen, Peter Jørgensen »Kraten«, brugsuddeler Rasmus Hansen og skræddermester Hansen kaldet »Den nydelige skrædder«.

Helene Strange i sin stue.

Helene Strange

af Fr. Petersen

Medens vi er ved dilettantkomedierne på hotellet må omtales forfatterinden Helene Stranges »Dæmningsfesten«. Det var et historisk stykke frk. Strange havde skrevet over begivenhederne omkring lukningen af dæmningen foran Vaalse Vig. Frk. Strange, hvis viden om gammel falstersk skik og sædvane var fenomenal, havde meget rige evner, når det gjaldt skildringen om gammel falstersk bondeliv. Hun har i talrige bøger beskrevet dette og disse bøger læses endnu med så stor interesse, at man skal være heldig, om man på bibliotekerne kan låne et eksemplar.

Dæmningsfesten

Nu havde hun altså skrevet et skuespil - det må have været omkring 1926/27 - og forventninger var store. Blandt de gamle prøvede kræfter hentede hun sine skue-

spillere. Der var gårdejer Hans Holm, hans broder lærer P. Holm, fru lærer Madsen, o.m.fl. Frk. Strange selv havde også en mindre rolle.

Ved præmieren var hotellets sal fyldt til sidste plads, hvilket vel vil sige, at der var ca. 300 mennesker til stede. Stykket der var på 5 akter var for de første tre's vedkommende mensterligt skrevet. Her befandt vi os på Vaalse Kro, hvor de Vaalse bønder drak stærkt og længe. Miljøet kunne frk. Strange skildre så glimrende, at det næppe kunne gøres bedre. Hun kendte det - ikke forstået på den måde, at hun selv var flittig krogæst, men hun kunne ikke lide kroerne, og derfor fik de kanel, når hun havde lejlighed dertil.

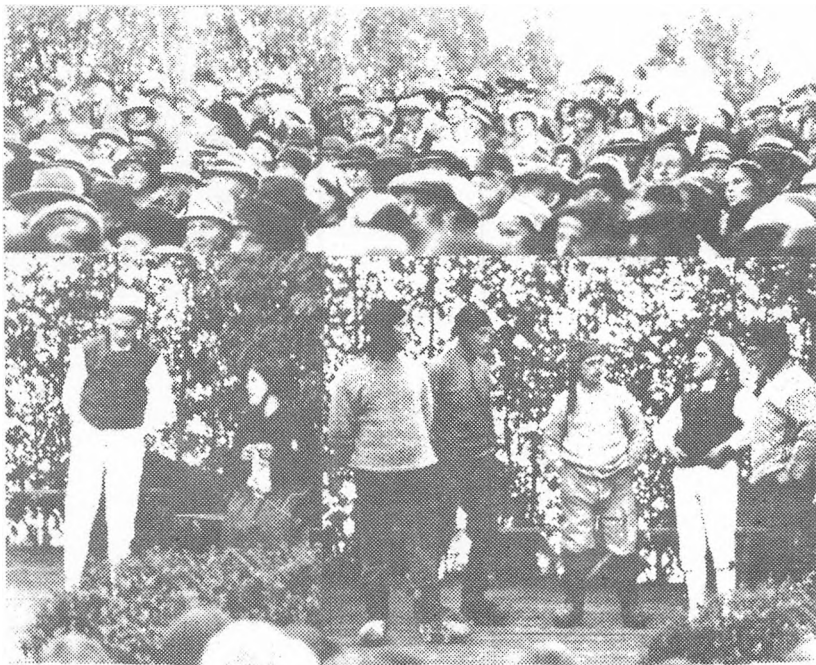
I »Dæmningsfesten« befinder vi os i krostuen på Vaalse Kro. - Bønder sidder omkring et stort rundt bord og har bestilt 8 kaffeknægte. Da kotymen imidlertid er den, at man giver hver en omgang, kan det forudses, at der i dette tilfælde vil blive tale om 64 kaffeknægte og een af gæsterne bestiller da hos kroværten alle 64 knægte på bordet på een gang. Nu, viser det sig, at kromanden ikke har så mange kopper, og derover geråder han i vældig klammeri med gæsterne, og stykket skrider fremad.

Denne episode som Frk. Strange her har brugt har virkelig fundet sted på Vaalse Kro. Kun var det ikke under samme omstændigheder. Det var langt senere - vel omkring 1875, at daværende entreprenør Mads Hansen, flyveren Ellehammers far, der dengang sammen med sine to brødre Henrik og Chresten Hansen, passede pumpestationen på Storholm, kom ind på kroen, hvor der omkring et bord sad 7 vaalseborgere. de inviterede på kaffeknægte, og så var det Mads Hansen, der var en stor skælm, sagde: »Da vi nu er 8, og vi på forhånd ved, hvorledes dette vil ende, kan vi ligeså godt tage alle 64 kaffeknægte på en gang. Det gjorde de, og kromanden havde det fornødne service, så der opstod ikke skænderi af den grund. For nu at komme tilbage til Frk. Stranges opførelse af »Dæmningsfesten« skal det bemærkes, at de første tre akter skred frem, som det sig hør og bør med stigende dramatisk effekt. Vi var stadig mellem bønder på gårdene og her var Frk. Strange i sit es. I 4. og 5. akt gik det galt. Her skildrer skuespillet kong Kristian den ottendes besøg ved dæmningen, indivielsen og dette kunne Frk. Strange ikke magte. Stykket »floodede« af og efterlod en »blegrød« smag i munden, som een sagde, da han gik ind på kroen for at forfriske sin gane.

Alt dette med det dramatiske var vel nok blevet tilgivet Frk. Strange, men at hun på scenen kunne finde på at fremstille »vålserne« som nogle drukne individer, det var dog for galt. De gæve vålseboer foer i blækhuset og en del avisskriveri skabte Frk. Strange en enorm reklame. »Dæmningsfesten« gik gang på gang over scenen, thi nu ville alle op og se de 8 vålsebønder drikke kaffeknægte på kroen. Den sidste aften Frk. Strange spillede »Dæmningsfesten« var der så mange mennesker i salen, at en kendt håndværksmester nærede frygt for at presset på murene i salen skulle afstedkomme en katastrofe. På jernbanepladsen foran hotellet holdt der 74

automobiler og al tilkørsel til jernbanestationen var blokeret.

Helene Strange selv tog det hele overlegent. Hvis nogen kritiserede hendes arbejde fik de kanel. Blid var hun ingenlunde, men knagende inde i sit stof må det erkendes, at hun var, og derfor var hun faktisk uangribelig, hvad det historiske angik, hvorimod hun fuldkommen savnede dramatisk talent. Derfor da hun nogle år i træk opførte nogle såkaldte kulturbilleder på Nørre-Vedby Møllebanke, hvilken hun senere fik de omliggende kommuner til at overtage som offentlig plads, faldt de igennem. Ganske vist samlede de mange mennesker, men det gik ikke i det lange løb, og tilsidst ebbede de ud. Der var ikke »cirkus« nok i kulturbillederne.

Kulturbillederne på Møllebanken.

Helene Strange var i besiddelse af vældig selvtilid, der kunne give sig de mærkeligste udslag. Således blev jeg engang af et da eksisterende ugeblad »Hus og Fru« sendt ned til Frk. Strange for på dette blads vegne at tage en serie billeder fra Helene Stranges bopæl, som hun kaldte »Prierhus«. Helene Strange tog yderst venlig imod mig, og jeg gjorde klar til mine optagelser. Det første billede jeg tog, var af

Frk. Strange siddende ved en spinderok og opstillingen var glimrende. Jeg begyndte derefter at se mig om efter andre motiver og nu meldte der sig vanskeligheder. Frk. Strange forlangte kort og godt at komme med på alle optagelserne, og det måtte jeg som pressefotograf afvise. Hun holdt imidlertid stejlt på sit, og jeg bøje-
de mig, da jeg jo ikke kunne fortsætte diskussionen i det uendelige.

Sin ejendom »Prierhus« havde Frk. Strange bestemt skulle være museum, og efter hendes død være tilgængelig for besøgende. I en årrække boede tidligere parcellist Olaf Nielsen og hustru i ejendommen og fungerede som kustode. Efter begge ægtefællers død ophævedes museet, og de deri udstillede genstande gik til »Falsters Minder«, medens ejendommen blev solgt.

Hvad jeg på forhånd havde tænkt skete - »Hus og Frue« afviste billederne, og Helene Strange kom ikke i bladet.

Helene Strange skrev forøvrigt flere skuespil end det før nævnte. Således husker jeg opførelsen af »Olaf Ruder«, der handlede om den lille mand, der gennem politik, opnåede en position, som hans åndelige dannelse ikke magtede. Endvidere spillede en lang række steder skuespillet »Husmandens Kamp«, der navnlig indenfor husmandsbevægelsen opnåede en lang række opførelser.

Medens vi er ved de »hjemmestrikkede« dilettantkomedier skal nævnes mit eget skuespil »Grænsefolk«, der blev spillet 5 gange for udsolgt hus, og det senere opførte »Frie Mænd«, der nåede den største publikumssucces noget stykke har haft i Nørre-Alslev. Ca. 2000 tilskuere overværede opførelserne.

Montør Ingeman Larsen som Claus Skomager i »Frie mænd«.

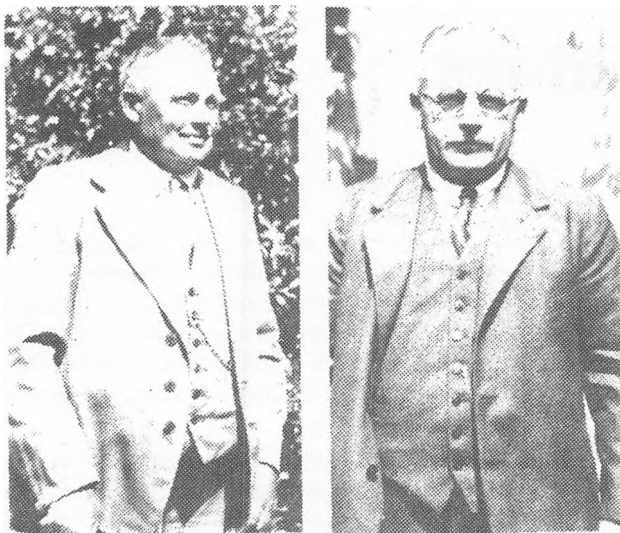
En hjemløs

af Fr. Petersen

Jeg mindes mange egenartede typer fra de dage - En aften i skumringen kom der ind på hotellet en lille firskåren mand, hvis fremmedartede udseende straks fortalte mig, at han kom langvejs fra. Vi vekslede nogle bemærkninger til indledning, og efter at han havde fået en drink, inviterede han mig til at sidde ned ved sit bord og en samtale kom i gang. Denne viste sig imidlertid ret vanskelig, da den fremmede kun talte et meget gebrokkent dansk og idelig spækkede sin tale med engelske ord, der var stærkt præget af amerikansk jargon.

Ret hurtigt vænnede jeg mig til denne facon, og så fik jeg nogle glimt af den fremmedes historie. Han hed Rasmus Hansen og stammede fra Nordfalster, men efter at have aftjent sin værnepligt rejste han 22 år gammel til amerika og havde flakket verden rundt siden. Han var nu 71 år gammel og i de 49 år der lå mellem hans afrejse som emigrant og nu, havde han ikke været hjemme i Danmark.

På mit spørgsmål om han havde kone og børn svarede han nej på det første spørgsmål og måske til det andet. Jeg har været mange steder - sagde han - og set så mange mennesker, at jeg ikke helt bestemt kan udtale mig om alle detaljer. Han var ikke uden en vis barok humor og berettede mangt og meget om livet derude, hvor der spilles det store spil om alt eller intet, men tværs gennem alle beretninger gik som en rød tråd den hjemløses vemodige betragtninger. Ikke således at forstå, at han var fattig - tværtimod - fik jeg det indtryk, at han var meget rig. I Canada havde han nogle store savmøller i fuld sving, og da han rejste til Danmark havde han sagt til sine folk, at hvis han kom tilbage, var møllerne stadig hans, hvis han ikke vendte tilbage var møllerne deres, hvilket også ville blive tilfældet ved hans død efter hans eventuelle hjemkomst til Canada. Rasmus Hansen savnede således ikke jordisk gods eller guld, men langt snarere det der ikke kan betales med håndgribelig valuta.

Carl Hansen, Øster Kippinge og bestyrer L. P. Petersen, Nakskov.

Carl Hansen

af Fr. Petersen

Den fine idrætsplads bevirkede, at man også indenfor Maribo amts idrætsforening vendte øjnene mod Nørre-Alslev og her skal i første række nævnes gårdejer Carl Hansen, Dalmose. Hans varme interesse for gymnastikken og idrætten er så velkendt, at den kun behøver at nævnes, så vælger minderne fra dengang frem i sindet og fylder alle os med vemod, der dengang med bevægelse i sindet stod omkring den store flagstang, når gymnastikstævnerne åbnedes med at flaget gik til tops, medens musikken spillede, og forsamlingen sang »Der er ingenting, der maner«. Når så Carl Hansen havde holdt en tale for Danmark, begyndte opvisningen.

Jeg har aldrig truffet et menneske, der som Carl Hansen havde festens genius i sig. der var festivitas om ham, når han ankom til pladsen. Der var festivitas til stede, når han med teskeen slog på koppen og rejste sig op og holdt en tale om flaget, Danmark og kongen. Der var fest over Carl Hansen, når han talte om sit hjerte-

barn gymnastikken, og den der ikke har set ham i spidsen for de såkaldte »gamle drenge« marchere ind på pladsen har ikke set det festligste og mest imponerende syn indenfor sin genre.

Fløjmand på holdet »de gamle drenge« var æggsamlet Nielsen, Sundby. En stor flot mand med et dito stort hvidt skæg marcherede ind med fanen på fløjen. Jo vist, det var dage, som vi mindes med glæde og vemod. Vi ved, de kommer aldrig igen, men i minderne levede de videre og vil først dø, når vi engang er borte. Måtte disse blade bevare mindet endnu en lille stund.

Der marcheres ind på idrætspladsen med vajende faner og klingende spil.

Baggrunden for lokalhistorisk interesse

Det er blevet interessant at dyrke lokalhistorie i 1970-erne, men hvorfor?

For 50 år siden i 20-erne og 30-erne ville man være »moderne«. For 100 år siden i 1870-erne var det blevet bedre tider, og der var en tro på bedre tider, man ønskede derfor ikke at høre om den nærmeste fortid, og fortiden følte ikke særlig historisk. Ændringerne kom kun langsomt, på de fleste områder gjorde man, som man altid havde gjort. På gårdene f.eks. blev mælken endnu dengang næsten overalt tilberedt til smør og ost. Nogle steder var mejemaskiner taget i brug, i 1890-erne blev på godset Pandebjerg mejet hvede med selvbinder, byg med aflægger og havre med le (mejetøj), altså var den gamle metode ikke historisk.

Historie hørte man godt nok for 100 år siden, men det var i højskolebevægelsens tid og det var om konger, krige og stormænd.

Lokalhistorie har dog ikke været helt ukendt i løbet af de sidste 100 år, men det har kun været en meget lille gruppe, der har beskæftiget sig med det, og det er kommet til udtryk blandt andet i Historisk Samfunds årbøger.

Er de, der nu er interesseret i lokalhistorie, besat af længsel efter fortiden, og drømmer om, at de tider skal komme igen? Jeg må svare Nej, ingenlunde, det har intet med drømmerisk sværmeri at gøre, men det går op for flere og flere, at nutiden og fremtiden bygges på fortiden. Men det er en forbindelse, der må plejes, styrkes og holdes ved lige, ellers kan det ske, at vi bliver rodløse, og måske også frustrerede, for at bruge nogle udtryk, der ikke er historiske.

Det er nemlig praktisk at have en vis historisk indsigt, så bliver man ikke så let chokeret over forandringer. Jeg talte en dag med en mand, der var urolig over de store driftsmæssige forandringer, der er sket i landbruget de sidste årtier, hvis denne mands historiekundskab havde været mere grundig, ville han have kommet i tanke om de store forandringer, der skete i landbruget både sidst i 1700-tallet og sidst i 1800-tallet; forandringer, der fik stor landbrugs- og samfundsmæssig betydning. Man skal måske også, når man ser på den beklagelige udvikling, der sker med de små butikker i landsbyerne, se på lokalhistorien og konstatere, at dagligvarebutikken i hver landsby kun er en 50 til 100 år gammel opfindelse.

Dengang man ville være moderne, var gamle fotos, dokumenter og protokoller gammel ragelse. Nu er det værdipapirer så værdifulde, at de skal bevares, helst i

lokalhistorisk arkiv, hvor vi modtager dokumenter af enhver art og alder, eller i depot med ret til at få det tilbage. Vi er også interesseret i at vide, hvad man har liggende, for at registrere det, og hvis det har særlig interesse, bede om lov til at tage en fotokopi.

Jeg vil citere et par linier af et digt fra 1901 af digteren L.C. Nielsen, hvori han udmærket udtrykker, hvad vi føler.

»Og derfor samlede vi hvert navn, som steg af folkets jord,
I dem for fortid leved, af dem vor fremtid gror«.

*Mogens Sommer
Byskov*

Egns-opskrifter . . .

Mormors æblekage - Kompendalsgaard, Vester Kippinge

20 kvint smør

½ pund støt melis

4 æggeblommer - hviderne piskes

1 dyb tallerken fint skårne æbler

lidt citron efter smag

3/4 pund revet kartofler

bages sammen med smør på panden

bager 1 time

Kan huskes fra 1914 - måske ældre!

Rombudding - Berthas selvklaret opskrift.

6 æggeblommer røres med

½ pund melis - hviderne piskes.

12 blade husblas opløses i lidt kogende vand

1 pægl rom røres i hele massen

½ pot mælk, ½ stang vanille, når det koger, hældes i den rørte masse, og når det har kogt 2 - 3 min. tages det op og hældes over i et fad og røres til det er omtrent koldt.

Hældes i en glasskål, hvor det står til det skal serveres - med rød sauce til.

Før 1914, Bertha Petersen, Alstrup. - Måske ældre.

Else, Andersen, Alstrup

Lidt om gammel vægt . . .

Gammel vægt:

1 ton	=	10 centner
1 centner	=	100 pund
1 pund	=	100 kvint
1 kvint	=	10 ort

1 skpd	=	20 lpd
1 lpd	=	16 pund
1 pund	=	32 lod
1 lod	=	4 kvintin

Den ny vægt:

1 kilogram	=	2 danske pund
1 kilogram	=	1000 gram
1 decigram	=	1/10 gram
1 centigram	=	1/100 gram
1 milligram	=	1/1000 gram

1 gram	=	1000 milligram
1 dekagram	=	10 gram eller 1/100 kilogram
1 hektogram	=	100 gram eller 1/10 kilogram

For at forstå de ny vægtforhold kan man mærke sig:

1000 gr.	=	1 kilogram, vejer 2 pund
100 gr.	=	1 hektogram, vejer 20 kvint
10 gr.	=	1 dekagram, vejer 2 kvint
1 gr.	=	1 gram, vejer 2 Roms skolepenne eller en brun bønne
1/10 gr.	=	1 decigram, vejer en vikke
1/100 gr.	=	1 centigram, vejer 1 sennepskorn
1/1000 gr.	=	1 milligram, vejer et spergelfrø eller et gulerodsfrø.

Det nye metersystem indførtes i Danmark ved påbudt lov i 1907.

Skulle nogen ligge inde med gamle 2,- kr. og have lyst til at gøre et forsøg med disse, så prøv at veje 7 af dem, og man vil gøre den opdagelse, at 7 stk. vejer 20 kvint.

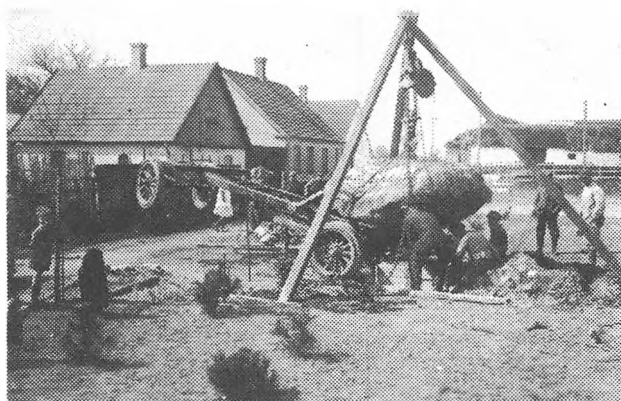
Stenen trækkes i land ved den yderste spids i Vålse Vesterskov.

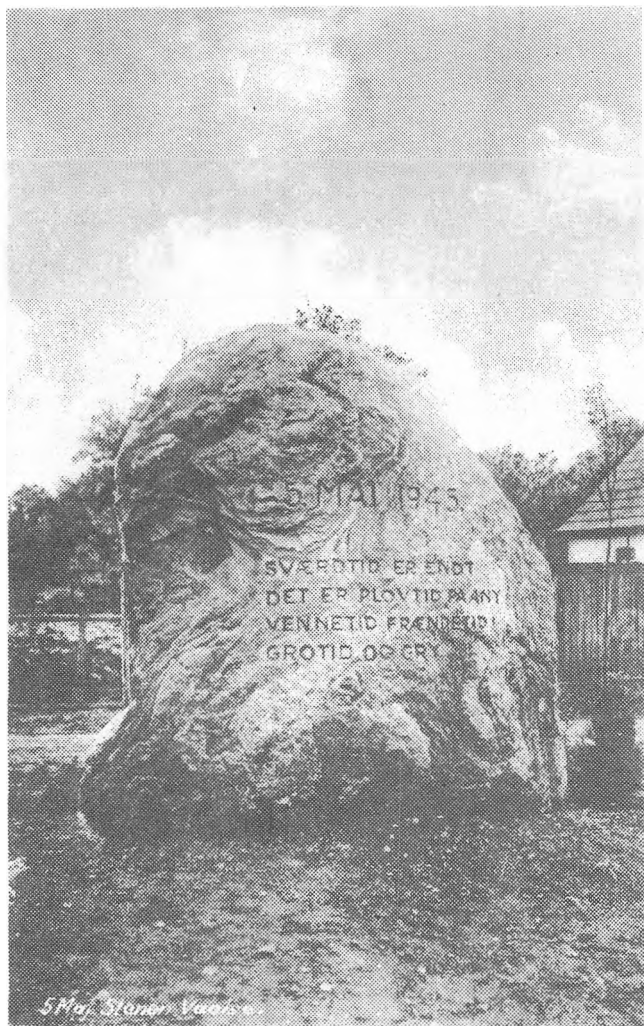
Stenen læsses på blokvo ved strandkanten.

Transport af stenen langs strandbredden.

Stenen anbringes på pladsen af Falk-Zonen.

Stenen, som den står i dag.

Transporten blev foretaget af Falck-Zonen med bistand af folk fra hele Vålse Sogn.

Rejst i maj 1946 og afsløret 5. maj 1946.